Oikeustapauskokoelma

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
PRIIT PIKAMÄE
9 päivänä kesäkuuta 2022 [1]

Asia C-203/21

Rikosoikeudellinen menettely,
jossa vastaajana on
DELTA STROY 2003

(Ennakkoratkaisupyyntö – Okrazhen sad – Burgas (Burgasin maakunnallinen tuomioistuin, Bulgaria))

Ennakkoratkaisupyyntö – Oikeudellinen yhteistyö rikosasioissa – Puitepäätös 2005/212/YOS – Sovellettavuus – Rahamääräisen seuraamuksen määrääminen oikeushenkilölle verovelkojen maksamatta jättämisestä – Luonteeltaan rikosoikeudellinen seuraamus – Olettama, jonka mukaan rikos luetaan oikeushenkilön syyksi – Rikoksen tekemistä koskeva olettama – Euroopan unionin perusoikeuskirja – 47–49 artikla – Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate ja rikoksista määrättävien rangaistusten oikeasuhteisuuden periaate – Syyttömyysolettama – Puolustautumisoikeudet – Oikeasuhteisuus

1. Professori P. Wachsmann antoi kirjoituksensa alussa esittämäänsä kysymykseen, voivatko oikeushenkilöt olla perusoikeuksien haltijoita, seuraavan vastauksen, joka on samalla kertaa sekä yksinkertainen että selkeä: ”Miksipä ei, jos niin tahdotaan?” [2] Eurooppalaisten perusoikeustuomioistuinten niin Strasbourgissa kuin Luxemburgissa antaman oikeuskäytännön tarkastelusta ilmenee, että tämä on selvästi ollut niiden tahto, sillä tilanteessa, jossa lainsäädännössä ei juuri käsitellä tätä asiaa, [3] tuomioistuimet perustavat kaikki päätelmät oikeushenkilöiden oikeuskelpoisuuteen ja näin ollen siihen, että niillä voi olla oikeuksia ja velvollisuuksia. [4]

2. Kyseinen toteamus on olennainen silloin, kun jäsenvaltioiden lainsäädännössä tunnustetaan yleisesti oikeushenkilöiden rikosoikeudellisen vastuun periaate tai, kuten pääasiassa, kun jäsenvaltioiden lainsäädännöissä säädetään tuomioistuimen mahdollisuudesta määrätä oikeushenkilöille luonteeltaan rikosoikeudellinen hallinnollinen seuraamus kaksinkertaisen olettaman perusteella, nimittäin sen perusteella, että oletetaan, että yhtiön edustajan oletetusti

1 Alkuperäinen kieli: ranska.

2 Wachsmann, P., ”Droits fondamentaux et personnes morales”, teoksessa *Vers la reconnaissance de droits fondamentaux aux États membres de l’Union européenne? Réflexions à partir des notions d’identité et de solidarité*, Bryssel, Bruylant, 2010, s. 225–235.

3 Oikeushenkilöiden omaisuudensuoja vahvistetaan Roomassa 4.11.1950 allekirjoitetun ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehdyn yleissopimuksen (jäljempänä Euroopan ihmisoikeussopimus) ensimmäisen lisäpöytäkirjan 1 artiklassa, jonka mukaan ”jokaisella luonnollisella tai oikeushenkilöllä on oikeus nauttia rauhassa omaisuudestaan”. Sen sijaan Euroopan unionin perusoikeuskirjassa (jäljempänä perusoikeuskirja) ainoastaan 42–44 artiklassa viitataan nimenomaisesti oikeushenkilöihin ja annetaan niille oikeuksia, nimittäin oikeus tutustua asiakirjoihin, oikeus kääntyä oikeusasiamiehen puoleen ja oikeus esittää vetoomus Euroopan parlamentille.

4 Yhteisöjen tuomioistuimen keskeisistä tuomioista ks. tuomio 17.12.1970, Internationale Handelsgesellschaft (11/70, EU:C:1970:114) ja tuomio 14.5.1974, Nold v. komissio (4/73, EU:C:1974:51).

tekemä rikos luetaan yhtiön syyksi. Nyt käsiteltävä asia on mielenkiintoinen siksi, että unionin tuomioistuimen on pohdittava, onko tällainen lainsäädäntö perusoikeuskirjan 47–49 artiklassa vahvistettujen tehokkaan oikeussuojan, syyttömyysolettaman ja seuraamusten yksilökohtaisen määräämisen periaatteiden mukaista.

I Asiaa koskevat oikeussäännöt

A Unionin oikeus

3. Nyt käsiteltävässä asiassa ovat merkityksellisiä perusoikeuskirjan 47–49 artikla.

B Bulgarian oikeus

4. Hallinnollisista rikkomuksista ja hallinnollisista seuraamuksista annetun lain (Zakon za administrativnite narushenia i nakazania, DV nro 92, 28.11.1969, jäljempänä ZANN), sellaisena kuin se on pääasiaan sovellettavassa 14.2.2020 päivätyssä versiossaan, 4 lukuun sisältyvässä 83 §:ssä säädetään seuraavaa:

”4 luku

Luonteeltaan rikosoikeudelliset hallinnolliset seuraamukset oikeushenkilöille ja yksityisille elinkeinonharjoittajille

83 § (1) – – Asiaa koskevassa laissa, asetuksessa, ministerineuvoston päätöksessä tai kunnanvaltuuston määräyksessä tarkoitetuissa tapauksissa oikeushenkilöille ja yksityisille elinkeinonharjoittajille voidaan määrätä rahamääräinen seuraamus sillä perusteella, että ne eivät toimintaansa harjoittaessaan ole noudattaneet velvollisuuksiaan valtiota tai kuntaa kohtaan.

– –

83a § – – (1) Jokaiselle oikeushenkilölle, joka on saanut tai voi saada taloudellista hyötyä rikoslain 255 §:ssä – – tarkoitetulla rikoksella sekä millä tahansa järjestäytyneen rikollisryhmän lukuun tai sen aloitteesta tehdyllä rikoksella, jonka tekijä on

1. henkilö, jolla on oikeus tehdä sitoumus oikeushenkilön puolesta

2. oikeushenkilöä edustava henkilö

3. oikeushenkilön hallinto- tai valvontaelimeen valittu henkilö; tai

4. – – työntekijä tai toimihenkilö, jolle oikeushenkilö on antanut tietyn tehtävän, jos rikos on tehty kyseisen tehtävän aikana tai sen yhteydessä, määrätään rahamääräinen seuraamus, jonka määrä ei saa olla hyödyn arvoa pienempi ja jonka enimmäismäärä on 1 000 000 Bulgarian leviä (BGN), jos kyseessä on taloudellinen hyöty – –.

– –.

(4) – – Rahamääräinen seuraamus määrätään 1 momentissa tarkoitettuun rikokseen osallisten henkilöiden rikosoikeudellisen vastuun tosiasiallisesta toteamisesta riippumatta.

(5) – – Edellä 1 momentissa tarkoitetun rikoksen oikeushenkilölle suoraan tai välillisesti tuottama hyöty tuomitaan menetetyksi valtiolle, jos sitä ei määrätä palautettavaksi tai korvattavaksi taikka tuomita menetetyksi rikoslain nojalla. Jos rikoksen kohteena oleva omaisuus tai varallisuus on kadonnut tai luovutettu, menetetyksi tuomitaan määrä, joka vastaa sen arvoa Bulgarian leveinä (BGN).

– –

83b § – – Edellä 83a §:ssä tarkoitettu menettely aloitetaan tapauksen tai kyseistä rikosta koskevien asiakirjojen tutkinnasta vastaavan syyttäjän perustellusta ehdotuksesta oikeushenkilön kotipaikan Okrazhen sadissa (maakunnallinen tuomioistuin, Bulgaria) ja 83a §:n 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa Sofijski gradski sadissa (Sofian kaupungin alioikeus):

1. – – Sen jälkeen, kun tuomioistuimeen on toimitettu syytekirjelmä, määräys, jossa ehdotetaan, että rikoksentekijä vapautetaan rikosoikeudellisesta vastuusta ja että tälle määrätään hallinnollinen seuraamus, tai syyteneuvottelusopimus;

– –

(2) Ehdotukselta edellytetään seuraavaa:

1. sen on sisällettävä kuvaus rikoksesta, siinä on selostettava olosuhteet, joissa rikos on tehty, ja siitä on käytävä ilmi, että rikoksen ja oikeushenkilön saaman hyödyn välillä on suora yhteys;

2. siinä on mainittava hyödyn luonne ja arvo;

– –

5. siinä on mainittava rikoksesta syytettyjen tai siitä tuomittujen henkilöiden henkilötiedot;

6. siihen on sisällytettävä luettelo asiakirjoista, jotka vahvistavat 1 ja 2 kohdassa tarkoitetut seikat, tai näiden asiakirjojen oikeaksi todistetuista jäljennöksistä;

7. sen on sisällettävä luettelo haastettavista henkilöistä;

– –

83d § – –

– –

(2) Tuomioistuin tutkii ehdotuksen yhden tuomarin kokoonpanossa julkisessa istunnossa, johon syyttäjä osallistuu ja johon oikeushenkilö haastetaan.

(3) Se, että oikeushenkilön edustaja ei vastaa asiassa, ei estä tuomioistuinta käsittelemästä asiaa, mikäli haaste on toimitettu asianmukaisesti.

(4) Tuomioistuin hankkii todisteet omasta aloitteestaan tai asianosaisten pyynnöstä.

(5) Tuomioistuin tutkii asian ja arvioi hankittujen todisteiden perusteella,

1. onko kyseinen oikeushenkilö saanut laitonta hyötyä

2. onko rikoksentekijän ja oikeushenkilön välillä yhteys

3. onko rikoksen ja oikeushenkilön saaman hyödyn välillä yhteys

4. millainen on hyödyn luonne ja arvo ja onko kyseessä taloudellinen hyöty.

(6) Tuomioistuin ratkaisee asian päätöksellä, jolla

1. se määrää rahamääräisen seuraamuksen; [tai]

2. kieltäytyy määräämästä rahamääräistä seuraamusta.

– –

83e § – – (1) Okrazhen sadin 83d §:n 6 momentin mukainen päätös voidaan riitauttaa [seuraamuksen kohteena olevan henkilön] valituksella tai [syyttäjän esittämällä] valituksella (’vastalause’) Apelativen sadissa (ylioikeus, Bulgaria) 14 päivän kuluessa siitä, kun päätös on annettu tiedoksi asianosaisille.

– –

83f § – – (1) Menettely, jossa Okrazhen sad tai Apelativen sad on antanut lainvoimaisen päätöksen, voidaan aloittaa uudelleen, jos:

1. lainvoimaisella tuomiolla vahvistetaan, että jotkin niistä kirjallisista todisteista, joiden perusteella päätös on tehty, ovat virheellisiä tai sisältävät virheellisiä tietoja;

2. lainvoimaisessa tuomiossa todetaan, että menettelyyn osallistunut tuomari, syyttäjä, asianosainen tai väliintulija on tehnyt rikoksen, joka liittyy kyseisen henkilön menettelyyn osallistumiseen;

3. sen jälkeen, kun päätös rahamääräisen seuraamuksen määräämisestä oikeushenkilölle on saanut lainvoiman, 83a §:n 1 momentin 1–4 kohdassa tarkoitettu henkilö on vapautettu syytteestä lainvoiman saaneella tuomioistuimen ratkaisulla tai syyttäjä on päättänyt keskeytetyn alustavan menettelyn rikosprosessilain 24 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa;

4. päätöksen saatua lainvoiman tulee ilmi seikkoja tai todisteita, jotka eivät olleet asianosaisen ja tuomioistuimen tiedossa ja joilla on asian kannalta huomattava merkitys;

5. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisussa on todettu, että [Euroopan ihmisoikeussopimusta] on rikottu, millä on huomattavaa merkitystä asian kannalta;

6. menettelysääntöjä on olennaisesti rikottu menettelyn aikana.

(2) Uudelleen aloittamista koskeva hakemus voidaan tehdä kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun menettelyn uudelleen aloittamista koskevasta perusteesta on saatu tietää, ja 1 momentin 6 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa kuuden kuukauden kuluessa Okrazhen sadin tai Apelativen sadin päätöksen voimaantulosta.

(3) Uudelleen aloittamista koskeva hakemus ei keskeytä voimaan tulleen päätöksen täytäntöönpanoa, ellei tuomioistuin toisin päätä.

(4) Menettelyn uudelleen aloittamista koskevan hakemuksen voi esittää

1. alueellisen syyttäjänviraston syyttäjä;

2. oikeushenkilö, jolle on määrätty rahamääräinen seuraamus.

– –

(7) Asia käsitellään julkisessa istunnossa syyttäjän läsnä ollessa. Myös oikeushenkilö haastetaan istuntoon.

(8) Mikäli Apelativen sad katsoo, että hakemus on perusteltu, se kumoaa päätöksen ja palauttaa asian uudelleen käsiteltäväksi ja ilmoittaa, mistä menettelyn vaiheesta asian käsittely on aloitettava uudelleen.

83g § Niihin kysymyksiin, joita ei säännellä 83b ja 83d–83f §:ssä, sovelletaan rikosprosessilain säännöksiä.”

5. Bulgarian rikoslain (Nakazatelen kodeks, jäljempänä rikoslaki) 255 §:n 1 momentissa säädetään seuraavaa:

”(1) Henkilö, joka jättää ilmoittamatta tai maksamatta merkittävän suuruiset verovelat siten, että hän

– –

2. antaa valheellisia tietoja tai peittelee totuutta esittämässään ilmoituksessa;

3. jättää esittämättä laskun tai muun kirjanpitoasiakirjan;

– –

tuomitaan 1–6 vuoden vankeusrangaistukseen ja enintään 2 000 BGN:n sakkoon.”

II Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

6. ZK on Burgasiin (Bulgaria) sijoittautuneen Delta Stroy 2003 EOOD -yhtiön (jäljempänä Delta Stroy) johtaja ja edustaja. ZK:ta vastaan esitettiin 5.8.2019 syyte siitä, että hän oli edellä mainitussa ominaisuudessa syyllistynyt jatkettuun rikokseen jättämällä ilmoittamatta ja maksamatta merkittävän suuruiset – yhteensä 11 388,98 levin (BGN) (eli noin 5 808,38 euron) – verovelat. Kyse on Bulgarian arvonlisäverolaissa tarkoitetusta arvonlisäverovelasta kolmelta vero-

kaudelta eli maalis-, huhti- ja heinäkuulta 2009. Tämä rikos kuuluu rikoslain 255 §:n 1 momentin 2 ja 3 kohdan soveltamisalaan. Rikosoikeudellinen menettely ZK:ta vastaan on vireillä ensimmäisessä oikeusasteessa Okrazhen sad Burgasissa, joka on ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin.

7. Syyttäjä ehdotti 9.12.2020 samassa tuomioistuimessa eri menettelyssä, että Delta Stroylle määrätään rahamääräinen seuraamus ZANN:n 83a §:n ja sitä seuraavien pykälien nojalla sillä perusteella, että yhtiö oli saanut taloudellista hyötyä ZK:n tekemästä rikoslain 255 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitetusta rikoksesta. Kyseiseen ehdotukseen oli liitetty viimeksi mainittua koskeva syytekirjelmä.

8. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on epävarma siitä, onko ZANN:n 83a §:n ja sitä seuraavien pykälien mukainen menettely, jolla se voi määrätä oikeushenkilölle rahamääräisen seuraamuksen sellaisen rinnakkaisen rikosoikeudellisen menettelyn kohteena olevasta rikoksesta, jonka vastaajana on sitä edustava luonnollinen henkilö ja jota ei ole vielä saatettu lopullisesti päätökseen, puitepäätöksen 2005/212/YOS[5] ja perusoikeuskirjan 49 artiklassa vahvistetun rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen mukainen. Rikosoikeudellista laillisuusperiaatetta on tulkittava Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen Euroopan ihmisoikeussopimuksen 7 artiklaa koskevan oikeuskäytännön valossa.

9. Kyseinen tuomioistuin katsoo ensinnäkin, että siinä, että oikeushenkilölle määrätään rikoksen tekemisen seurauksena rahamääräinen seuraamus, joka vastaa sitä hyötyä, jonka tämä oikeushenkilö on saanut tai voi saada kyseisestä rikoksesta, on kyse siitä, että rikoksen tuottama hyöty tuomitaan puitepäätöksen 2005/212 2 artiklan 1 kohdan mukaisella tavalla osaksi tai kokonaan menetetyksi. Sen mukaan pääasiassa kyseessä olevan menettelyn tarkoituksena on määrätä rahamääräiseksi seuraamukseksi kutsuttu rangaistus oikeushenkilölle sen edustajan tekemän konkreettisen rikoksen takia. Koska kyse on omaisuuden lopullisesta menettämisestä (menetetyksi tuomitseminen), jonka rikostuomioistuin määrää tehdystä rikoksesta, ja koska hallinnollisista rikkomuksista ja hallinnollisista seuraamuksista annetun lain 83g §:ssä viitataan rikosprosessilakiin, tällä menettelyllä on kyseisen tuomioistuimen mukaan kaikki ”rikosoikeudellisen” eikä ”siviilioikeudellisen” menettelyn ominaispiirteet.

10. Toiseksi ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin muistuttaa, että perusoikeuskirjan 49 artiklassa vahvistetaan rikosoikeudellinen laillisuusperiaate, joka kieltää määräämästä seuraamusta ennen rikoksen tekemisen toteamista. Tuomioistuin toteaa, ettei esikysymystä siitä, onko rikos tehty, sisälly luetteloon kaikista niistä seikoista, jotka rikostuomioistuimen on ZANN:n 83d §:n 5 momentin mukaan arvioitava. Kyseinen menettely luo käytännössä mahdollisuuden määrätä yhtiölle seuraamus pelkästään sellaisen syytteen yksityiskohtien perusteella, joka on nostettu tietystä asianomaisen yhtiön johtajan ja edustajan tekemästä rikoksesta, jonka tekemistä ei ole vahvistettu lainvoiman saaneella tuomioistuimen ratkaisulla, jollaista aiemmassa lainsäädännössä edellytettiin.

11. Kolmanneksi ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin selostaa, että käsiteltävässä asiassa esiin noussut kysymys on hyvin tärkeä puitepäätöksen 2006/783/YOS[6] kannalta, sillä kansallinen lainsäädäntö antaa mahdollisuuden määrätä rahamääräisiä seuraamuksia oikeushenkilöille, joiden kotipaikka ei ole Bulgarian tasavallan alueella.

[5] Rikoksen tuottaman hyödyn ja rikoksella saadun omaisuuden sekä rikoksentekovälineiden menetetyksi tuomitsemisesta 24.2.2005 tehty neuvoston puitepäätös (EUVL 2005, L 68, s. 49)

[6] Vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen soveltamisesta menetetyksi tuomitsemista koskeviin päätöksiin 6.10.2006 tehty neuvoston puitepäätös (EUVL 2006, L 328, s. 59).

12. Tässä tilanteessa Okrazhen sad Burgas on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko puitepäätöksen [2005/212] 4 ja 5 artiklaa sekä [perusoikeuskirjan] 49 artiklaa tulkittava siten, että ne mahdollistavat jäsenvaltion lainsäädännön, jonka mukaan kansallinen tuomioistuin voi määrätä pääasian kaltaisessa menettelyssä oikeushenkilölle seuraamuksen sellaisen rikoksen perusteella, jonka osalta ei vielä ole vahvistettu, että se on tehty, koska se on sellaisen rinnakkaisen rikosoikeudellisen menettelyn kohteena, jota ei ole saatettu lopullisesti päätökseen?

2) Onko puitepäätöksen [2005/212] 4 ja 5 artiklaa sekä [perusoikeuskirjan] 49 artiklaa tulkittava siten, että ne mahdollistavat jäsenvaltion lainsäädännön, jonka mukaan kansallinen tuomioistuin voi määrätä pääasian kaltaisessa menettelyssä oikeushenkilölle seuraamuksen vahvistamalla sen määrän kyseisen rikoksen mahdollisesti tuottaman hyödyn arvon perusteella, kun vielä ei ole vahvistettu, että rikos on tehty, koska se on sellaisen rinnakkaisen rikosoikeudellisen menettelyn kohteena, jota ei ole saatettu lopullisesti päätökseen?”

III Asian käsittelyn vaiheet unionin tuomioistuimessa

13. Euroopan komissio on esittänyt kirjallisia huomautuksia.

IV Asian tarkastelu

A Asiaa koskevat oikeussäännöt

14. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on esittänyt ennakkoratkaisukysymykset, jotka koskevat puitepäätöksen 2005/212 toimenpiteiden kohteeksi joutuneiden asianosaisten oikeussuojakeinoihin ja perusoikeuksien kunnioittamiseen liittyvien 4 ja 5 artiklan tulkintaa, sillä oletuksella, että kyseistä säädöstä voidaan soveltaa pääasiaan. Komissio kiistää tämän. Koska puitepäätöksen 2005/212 säännösten sovellettavuus on ongelmallista, on tarkistettava, kuuluuko ennakkoratkaisupyynnössä kuvatun kaltainen tilanne kyseisen säädöksen soveltamisalaan.[7]

1. Puitepäätöksen 2005/212 sovellettavuus

15. Ensinnäkin on syytä korostaa, että direktiivi 2014/42/EU[8] on korvannut osittain puitepäätöksen 2005/212, joka koskee kyseisen direktiivin tavoin rikoksentekovälineiden ja rikoksen tuottaman hyödyn menetetyksi tuomitsemista. Mainitun direktiivin johdanto-osan yhdeksännen perustelukappaleen mukaan direktiivin tarkoituksena on nimenomaan tarkistaa kyseisen puitepäätöksen säännöksiä ja laajentaa niiden soveltamisalaa. Direktiivin 2014/42 14 artiklan 1 kohdasta ilmenee, että tällä direktiivillä on korvattu yksinomaan

[7] Ks. vastaavasti tuomio 18.12.2014, McCarthy ym. (C-202/13, EU:C:2014:2450, 30 kohta); tuomio 25.7.2018, Alheto (C-585/16, EU:C:2018:584, 67 kohta) ja tuomio 12.3.2020, VW (Oikeus avustajaan, jos haastettu epäilty ei saavu oikeuteen) (C-659/18, EU:C:2020:201, 22 ja 23 kohta).

[8] Rikoksentekovälineiden ja rikoshyödyn jäädyttämisestä ja menetetyksi tuomitsemisesta Euroopan unionissa 3.4.2014 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EUVL 2014, L 127, s. 39).

puitepäätöksen 2005/212 1 artiklan neljä ensimmäistä luetelmakohtaa ja 3 artikla niiden jäsenvaltioiden osalta, joita kyseinen direktiivi sitoo, mikä merkitsee sitä, että kyseisen puitepäätöksen 2, 4 ja 5 artikla ovat pysyneet voimassa mainitun direktiivin antamisen jälkeen. [9]

16. Puitepäätöksen 2005/212 2 artiklan 1 kohdassa säädetään, että ”kunkin jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet voidakseen tuomita osaksi tai kokonaan menetetyksi rikoksentekovälineet ja sellaisen rikoksen tuottaman hyödyn, josta voi seurata yli yhden vuoden pituinen vankeusrangaistus, tai kyseisen hyödyn arvoa vastaavan määrän omaisuutta”. Nyt tarkasteltavassa tapauksessa pääasiassa kyseessä olevasta verovelkojen ilmoittamatta tai maksamatta jättämistä koskevasta rikoksesta voi seurata rikoslain 255 §:n 1 momentin mukaan 1–6 vuoden vankeusrangaistus ja sakko.

17. Menetetyksi tuomitsemisen käsitteen määritelmän osalta on aiheellista viitata, kuten tämän ratkaisuehdotuksen 15 kohdasta ilmenee, direktiivin 2014/42 2 artiklan 4 alakohtaan siitä riippumatta, että nyt käsiteltävässä asiassa viimeksi mainittua säädöstä ei voida soveltaa aineellisesti sen 3 artiklan perusteella, jossa vahvistetaan luettelo sen soveltamisalaan kuuluvista rikoksista. Kyseisellä menetetyksi tuomitsemisen käsitteellä tarkoitetaan ”tuomioistuimen määräämää rikokseen liittyvän omaisuuden lopullista menetystä” eli sitä koskevan omistusoikeuden lopullista menettämistä. [10]

18. Lisäksi direktiivin 2014/42 2 artiklan 1 ja 2 alakohdan mukaan ”rikoshyödyllä” tarkoitetaan kaikkea rikoksen välittömästi tai välillisesti tuottamaa taloudellista etua, joka voi muodostua mistä tahansa aineellisesta tai aineettomasta, irtaimesta tai kiinteästä omaisuudesta sekä oikeudellisista asiakirjoista ja välineistä, joilla todistetaan omistusoikeus tai muu oikeus tällaiseen omaisuuteen. Rahasumma voidaan tietenkin tuomita menetetyksi mutta vain, jos sitä voidaan pitää sellaisen rikoksen tuottona, jonka tekijä on tuomittu.

19. Vaikka menetetyksi tuomitsemisen ja rahamääräisen seuraamuksen käsitteille on yhteistä se, että niiden lähtökohtana on rikoksen tekeminen, jälkimmäinen toimenpide eroaa ensimmäisestä siinä, että sen tavoitteena ei ole rikoshyödyn neutralisointi. Rahamääräisen seuraamuksen tarkoituksena on rangaista ja ehkäistä rikoksia, ja se voidaan määrätä riippumatta siitä, liittyykö rikokseen minkäänlaista hyötyä, ja mainitun hyödyn menetetyksi tuomitsemisen lisäksi, ja sen määrä voi olla pienempi, yhtä suuri tai suurempi kuin kyseisen hyödyn määrä.

20. Totean tältä osin, että unionin oikeudessa tehdään selvä ero menetetyksi tuomitsemisen käsitteen ja rahamääräisen seuraamuksen käsitteen välillä. Kuten eritoten puitepäätöksen 2005/214/YOS [11] 1 ja 6 artiklasta ja sen johdanto-osan ensimmäisestä ja toisesta perustelukappaleesta ilmenee, asianomaisen puitepäätöksen tavoitteena on ottaa käyttöön rajat ylittävää tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskeva tehokas mekanismi, jota sovelletaan lopullisiin ratkaisuihin, joissa luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö velvoitetaan taloudellisen seuraamuksen suorittamiseen jonkin sen 5 artiklassa luetellun rangaistavan teon seurauksena. [12] Puitepäätöksen 2005/214 1 artiklan b alakohdan i alakohdassa taloudellisen seuraamuksen käsite määritellään velvollisuudeksi maksaa rahasumma, joka on rikosoikeudellisessa päätöksessä

[9] Tuomio 14.1.2021, Okrazhna prokuratura – Haskovo ja Apelativna prokuratura – Plovdiv (C-393/19, EU:C:2021:8, 37 kohta).

[10] Tuomio 14.1.2021, Okrazhna prokuratura – Haskovo ja Apelativna prokuratura – Plovdiv (C-393/19, EU:C:2021:8, 35–45 ja 55 kohta).

[11] Vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen soveltamisesta taloudellisiin seuraamuksiin 24.2.2005 tehty neuvoston puitepäätös (EUVL 2005, L 76, s. 16).

[12] Tuomio 14.11.2013, Baláž (C-60/12, EU:C:2013:733, 27 kohta).

määrätty maksettavaksi jonkin rangaistavan teon johdosta, ja samalla täsmennetään, että kyseiseen käsitteeseen eivät sisälly muun muassa rikoksentekovälineiden tai rikoksen tuottaman hyödyn menetetyksi tuomitsemista koskevat määräykset.

21. Pääasiassa kyseessä olevasta kansallisesta lainsäädännöstä on todettava, että siinä tehdään sama ero, koska se sisältää rahamääräistä seuraamusta koskevien säännösten lisäksi erityisen pykälän laittoman hyödyn menettämisestä. ZANN:n 83a §:n 5 momentissa näet säädetään, että kyseisen pykälän 1 momentissa tarkoitetun rikoksen oikeushenkilölle suoraan tai välillisesti tuottama hyöty tuomitaan menetetyksi valtiolle, jos sitä ei määrätä palautettavaksi tai korvattavaksi tai tuomita menetetyksi rikoslain nojalla. On kuitenkin selvää, että syyttäjän ehdotuksen ainoana tarkoituksena on kyseisen lain 83a §:n 1–4 momentissa tarkoitetun kaltaisen rahamääräisen seuraamuksen määrääminen. [13]

22. Tämän lisäksi ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen itse toimittamien tietojen mukaan kansallinen lainsäädäntö mahdollistaa rahamääräisen seuraamuksen määräämisen myös silloin, kun minkäänlaista hyötyä ei tosiasiassa ole saatu tai kun hyöty ei ole luonteeltaan rahamääräistä, eikä ZANN:n 83a §:ssä ja sitä seuraavissa pykälissä tarkoitettu menettely koske ainoastaan laittomasti hankittua omaisuutta. [14] Kyseisen lain 83a §:n 1 momentista ilmenee, että määrättävä rahamääräinen seuraamus voi ylittää saadun hyödyn arvon siten, että se voi olla enintään 1 000 000 leviä (noin 510 000 euroa), kuten syyttäjän ehdotuksessa nyt käsiteltävässä tapauksessa, kun taas laittoman hyödyn arvoksi on määritetty 11 388,98 leviä.

23. Näin ollen se, että rahamääräinen seuraamus voi olla yhtä suuri kuin hyöty, jonka oikeushenkilö on saanut tai voi saada kyseisestä rikoksesta, ei yksinään mahdollista sitä, että kyseistä toimenpidettä pidetään puitepäätöksessä 2005/212 ja direktiivissä 2014/42 tarkoitettuna rikoksen tuottaman hyödyn tuomitsemisena osaksi tai kokonaan menetetyksi. Katson näin ollen, että puitepäätöstä 2005/212 ei voida soveltaa pääasiassa, mikä tarkoittaa samalla sitä, että ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mainitsemalla puitepäätöksellä 2006/783 ei voi olla nyt esillä olevassa asiassa mitään merkitystä. Sen sijaan on syytä tutkia kyseisissä kahdessa ennakkoratkaisukysymyksessä myös mainitun perusoikeuskirjan 49 artiklan sovellettavuutta.

2. Perusoikeuskirjan sovellettavuus

24. On syytä muistuttaa, että perusoikeuskirjan soveltamisala on jäsenvaltioiden toimenpiteiden osalta määritelty perusoikeuskirjan 51 artiklan 1 kohdassa, jonka mukaan sen määräykset koskevat jäsenvaltioita ainoastaan silloin, kun ne soveltavat unionin oikeutta. [15]

25. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kansallisten veroviranomaisten määräämissä hallinnollisissa seuraamuksissa ja aloitetuissa rikosoikeudellisissa menettelyissä on arvonlisäverorikosten yhteydessä kyse direktiivin 2006/112/EY [16] 2 ja 273 artiklan ja SEUT 325 artiklan soveltamisesta eli siis perusoikeuskirjan 51 artiklan 1 kohdassa tarkoitetusta unionin oikeuden soveltamisesta. [17] Koska nyt käsiteltävässä asiassa rahamääräinen seuraamus, joka Delta Stroy -yhtiölle voidaan määrätä ZANN:n 83a §:n nojalla, liittyy yhtiön johtajan ja edustajan

[13] Mainittakoon vielä, että ZANN:n 83d §:n 7 momentin mukaan tuomioistuimen päätös sisältää ”määrätyn rahamääräisen seuraamuksen määrän” (3 kohta) ja ”kuvauksen omaisuudesta, joka tarvittaessa tuomitaan menetetyksi valtiolle” (4 kohta).

[14] Ks. ennakkoratkaisupyynnön 6 kohta.

[15] Tuomio 14.1.2021, Okrazhna prokuratura – Haskovo ja Apelativna prokuratura – Plovdiv (C-393/19, EU:C:2021:8, 30 kohta).

[16] Yhteisestä arvonlisäverojärjestelmästä 28.11.2006 annettu neuvoston direktiivi (EUVL 2006, L 347, s. 1).

[17] Tuomio 26.2.2013, Åkerberg Fransson (C-617/10, EU:C:2013:105, 24–28 kohta) ja tuomio 20.3.2018, Menci (C-524/15, EU:C:2018:197, 8–21 kohta).

arvonlisäveron ilmoittamisvelvollisuuksien noudattamatta jättämiseen, jonka takia häntä vastaan on nostettu syyte, kyseisen oikeuskäytännön mukaan perusoikeuskirjan määräyksiä on sovellettava.

26. Koska perusoikeuskirjan 49 artiklassa vahvistetaan rikosoikeudellinen laillisuusperiaate, on lisäksi tarpeen selvittää, onko pääasiassa kyseessä oleva seuraamusjärjestelmä luonteeltaan rikosoikeudellinen. Tältä osin on muistutettava, että unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan kolmella kriteerillä on merkitystä. Ensimmäinen kriteereistä koskee rikkomisen oikeudellista luonnehdintaa kansallisessa oikeudessa, toinen rikkomisen luonnetta ja kolmas sen seuraamuksen ankaruutta, joka asianomaiselle voidaan määrätä. Vaikka onkin ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tehtävä arvioida näiden kriteerien valossa, ovatko pääasiassa kyseessä olevassa kansallisessa lainsäädännössä säädetyt seuraamukset luonteeltaan rikosoikeudellisia perusoikeuskirjan 49 artiklassa tarkoitetulla tavalla, unionin tuomioistuin voi ennakkoratkaisun antamisen yhteydessä kuitenkin tehdä täsmennyksiä ohjatakseen kansallisen tuomioistuimen arviointia.[18]

27. Tältä osin on selvää, että kyseessä oleva rahamääräinen seuraamus liittyy rikokseen, joka säädetään rangaistavaksi rikoslain 255 §:ssä, jonka perusteella Delta Stroy -yhtiön edustajaa vastaan on nostettu syytteitä, ja että asianomainen rahamääräinen seuraamus määritellään ZANN:n 83a §:ssä ja sitä seuraavissa pykälissä, jotka ovat ZANN:n 4 luvussa, jonka otsikkona on ”Luonteeltaan rikosoikeudelliset hallinnolliset seuraamukset oikeushenkilöille ja yksityisille elinkeinonharjoittajille”. Seuraamuksesta määrää rikostuomioistuin ZANN:n 83b ja 83d–83 f §:n mukaisessa menettelyssä, ja ZANN:n 83g §:ssä säädetään, että kysymyksiin, joita ei säännellä kyseisissä säännöksissä, on sovellettava rikosprosessilakia.

28. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan rahamääräisen seuraamuksen tarkoituksena on rangaista rikoksen tekemisestä ja ehkäistä rikoksia eikä korvata rikoksen aiheuttamaa vahinkoa. Tarkoituksena on siis rankaiseminen, mikä on ominaista perusoikeuskirjan 49 artiklassa tarkoitetulle rikosoikeudelliselle seuraamukselle.[19] Kyseisen seuraamuksen ankaruudesta todetaan, että rahamääräisen seuraamuksen enimmäismäärä on, kuten on jo täsmennetty, 1 000 000 BGN:ää (noin 510 000 euroa), mikä tukee analyysia, jonka mukaan seuraamus on luonteeltaan perusoikeuskirjan 49 artiklassa tarkoitetulla tavalla rikosoikeudellinen.[20].

29. Näin ollen pääasiassa kyseessä olevassa kansallisessa lainsäädännössä säädetty seuraamusjärjestelmä on mielestäni luonteeltaan rikosoikeudellinen, joten sitä voidaan arvioida perusoikeuskirjassa vahvistettujen perusoikeuksien ja erityisesti perusoikeuskirjan 49 artiklassa määrätyn rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen valossa.

B Ensimmäinen ennakkoratkaisukysymys

30. On muistutettava, että kansallisten tuomioistuinten ja unionin tuomioistuimen välille SEUT 267 artiklalla luodussa yhteistyömenettelyssä unionin tuomioistuimen tehtävänä on antaa kansalliselle tuomioistuimelle hyödyllinen vastaus, jonka perusteella kansallinen tuomioistuin voi ratkaista siinä vireillä olevan asian. Unionin tuomioistuimen on tämän vuoksi tarvittaessa muotoiltava sille esitetyt kysymykset uudelleen. Unionin tuomioistuimen tehtävänä on nimittäin tulkita kaikkia unionin oikeuden säännöksiä ja määräyksiä, joita kansalliset tuomioistuimet

18 Tuomio 6.10.2021, ECOTEX BULGARIA (C-544/19, EU:C:2021:803, 90 ja 92 kohta).

19 Ks. vastaavasti tuomio 20.3.2018, Menci (C-524/15, EU:C:2018:197, 31 kohta).

20 Ks. analogisesti tuomio 6.10.2021, ECOTEX BULGARIA (C-544/19, EU:C:2021:803, 94 ja 95 kohta).

tarvitsevat ratkaistakseen niiden käsiteltäväksi saatettuja asioita, vaikka näitä säännöksiä ja määräyksiä ei olisi nimenomaisesti mainittu kansallisten tuomioistuinten unionin tuomioistuimelle esittämissä kysymyksissä. [21]

31. Jotta ennakkoratkaisua pyytäneelle tuomioistuimelle voidaan antaa hyödyllinen vastaus, on tässä tilanteessa edellä mainitun oikeuskäytännön mukaisesti katsottava, että kyseinen tuomioistuin tiedustelee ensimmäisessä kysymyksessään lähinnä, onko perusoikeuskirjan 47, 48 ja 49 artiklaa tulkittava siten, että ne ovat esteenä sellaiselle kansalliselle lainsäädännölle, jonka nojalla tuomioistuin voi määrätä oikeushenkilölle rahamääräisen seuraamuksen oikeushenkilöä edustavan luonnollisen henkilön tekemästä rikoksesta jo ennen kuin luonnollinen henkilö on saanut lopullisen rikostuomion kuitenkin niin, että oikeushenkilö, jolle seuraamus on määrätty, voi hakea päätökseen muutosta siinä tapauksessa, että syyttäjä luopuu kyseistä luonnollista henkilöä vastaan nostetuista syytteistä tai että kyseinen luonnollinen henkilö on vapautettu syytteestä lainvoimaisella tuomioistuimen päätöksellä.

32. Vaikka Euroopan ihmisoikeussopimus ei ole unionin oikeusjärjestykseen muodollisesti kuuluva oikeudellinen väline niin kauan kuin unioni ei ole siihen liittynyt, on muistutettava, että – kuten SEU 6 artiklan 3 kohdassa vahvistetaan – Euroopan ihmisoikeussopimuksessa tunnustetut perusoikeudet ovat yleisinä periaatteina osa unionin oikeutta. Perusoikeuskirjan 52 artiklan 3 kohdalla, jossa määrätään, että perusoikeuskirjan oikeudet vastaavat Euroopan ihmisoikeussopimuksessa vahvistettuja oikeuksia ja että niiden merkitys ja ulottuvuus ovat samat kuin kyseisessä yleissopimuksessa, pyritään varmistamaan tarvittava johdonmukaisuus kyseisten oikeuksien välillä vaikuttamatta kuitenkaan unionin oikeuden ja unionin tuomioistuimen itsenäisyyteen. [22]

33. Perusoikeuskirjan selityksistä, jotka on SEU 6 artiklan 1 kohdan kolmannen alakohdan ja perusoikeuskirjan 52 artiklan 7 kohdan mukaan otettava huomioon sen tulkinnassa, ilmenee, että perusoikeuskirjan 47 ja 48 artiklalla varmistetaan unionin oikeudessa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 ja 13 artiklassa annetun suojan toteutuminen. [23] Perusoikeuskirjan 49 artikla taas vastaa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 7 artiklaa.

1. Oikeushenkilöille tunnustetut perustakeet

34. Kuten on todettu, oikeushenkilöiden perusoikeuksien tunnustamisen periaate on nykyään vakiintunut [24] osaksi oikeuskäytäntöä aluksi talouden ja eritoten kilpailun alalta, minkä tähden siihen liittyvän lainsäädännön vaikutukset ovat olleet kiinnostavia ensi sijassa kaupallisten yhtiöiden kannalta. Kilpailuoikeuden rikkomisesta määrättäviä seuraamuksia koskevissa riita-asioissa, jotka eivät varsinaisesti ole rikosoikeudellisia asioita, unionin tuomioistuin on soveltanut rikosoikeuden keskeisiä periaatteita ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa

[21] Tuomio 8.5.2019, PI (C-230/18, EU:C:2019:383, 42 kohta). Vaikka esitetyt kysymykset koskevat perusoikeuskirjan 49 artiklaa, ennakkoratkaisupyynnössä viitataan myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa vahvistettuihin oikeuksiin.

[22] Tuomio 2.2.2021, Consob (C-481/19, EU:C:2021:84, 36 kohta).

[23] Tuomio 13.9.2018, UBS Europe ym. (C-358/16, EU:C:2018:715, 50 kohta).

[24] On tosin ilmeistä, että luonnollisten henkilöiden ja oikeushenkilöiden erilainen luonne sulkee pois tiettyjen kehollisuutta edellyttävien perusoikeuksien (esimerkiksi kidutuksen ja epäinhimillisen tai halventavan rangaistuksen ja kohtelun kielto) käytön. Monimutkaisempi kysymys on sen sijaan se, miten oikeushenkilöille tunnustetuista eri oikeuksista nauttimista rajataan. Unionin oikeuskäytännöstä ilmenee, että oikeushenkilöitä kohdellaan välillä eri tavoin kuin luonnollisia henkilöitä siten, että oikeushenkilöille annettu suoja on heikompi kuin luonnollisilla henkilöillä, muun muassa vaitiolo-oikeuden (tuomio 2.2.2021, Consob (C-481/19, EU:C:2021:84)) ja henkilötietojen suojan (tuomio 17.12.2015, WebMindLicenses (C-419/14, EU:C:2015:832, 79 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen)) osalta.

vahvistettuja perustakeita [25] kantajina olleiden oikeushenkilöiden eduksi. Unionin tuomioistuin on siten todennut, kuten julkisasiamies Bot on korostanut, [26] yksilökohtaisen vastuun periaatteen ja siihen välittömästi liittyvän rangaistusten ja seuraamusten yksilökohtaisen määräämisen periaatteen, johon perustuu joutuminen vastuuseen laittomista kilpailunrajoituksista, sovellettavuuden. [27]

35. Unionin tuomioistuin on myös katsonut, että syyttömyysolettaman periaate, sellaisena kuin se ilmenee Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 2 kohdasta, on yksi perusoikeuksista ja että kun otetaan huomioon kyseisten rikkomisten luonne sekä niihin liittyvien seuraamusten luonne ja ankaruus, syyttömyysolettaman periaatetta sovelletaan yrityksiä koskevien kilpailusääntöjen rikkomisiin liittyviin menettelyihin, jotka voivat johtaa sakkojen tai uhkasakkojen määräämiseen. [28] Muistutan, että syyttömyysolettamalla pyritään takaamaan jokaiselle oikeus siihen, että häntä ei nimetä rikokseen syylliseksi tai kohdella sellaisena ennen kuin hänen syyllisyytensä on näytetty toteen tuomioistuimessa. [29]

36. Unionin tuomioistuin on soveltanut kyseistä periaatetta, josta määrätään perusoikeuskirjan 48 artiklan 1 kohdassa, [30] myös silloin, kun on ollut kyse unionin oikeudessa säädetyn sellaisen rikkomisen – kyseisessä tapauksessa sisäpiiririkoksen – objektiivisten tunnusmerkkien määrittämisestä, joka saattaa johtaa luonteeltaan rikosoikeudellisten hallinnollisten seuraamusten määräämiseen. [31] Tämän periaatteen ja lisäksi seuraamusten yksilökohtaisen määräämisen periaatteen, jonka noudattamista unionin tuomioistuin valvoo, [32] mukaan silloin, kun on kyse emoyhtiön asettamisesta vastuuseen kilpailusääntöjen rikkomisesta, johon sen tytäryhtiö on syyllistynyt, tukeudutaan taloudellisen kokonaisuuden käsitteeseen ja olettamaan siitä, että emoyhtiöllä on tosiasiassa ratkaiseva vaikutus tytäryhtiön liiketoimintaan, kun otetaan huomioon niiden väliset pääomasuhteet. [33]

37. Nimenomaan olettamaan perustuvaan järjestelmään tukeutumisen osalta unionin tuomioistuin on tukeutunut Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntöön [34] ja todennut, että kaikissa oikeusjärjestyksissä tunnetaan faktisia taikka legaalisia olettamia, mutta perusoikeuskirjan 48 artiklan mukaan jäsenvaltioilla on rikosasioissa velvollisuus olla ylittämättä

[25] Vakiintuneessa oikeuskäytännössä on korostettu, että perusoikeudet ovat erottamaton osa yleisiä oikeusperiaatteita, joiden noudattamista unionin tuomioistuin valvoo, ja että tässä tehtävässä unionin tuomioistuin tukeutuu jäsenvaltioiden yhteiseen valtiosääntöperinteeseen sekä seikkoihin, jotka juontuvat ihmisoikeuksien suojelua koskevista kansainvälisistä sopimuksista, joiden tekemiseen jäsenvaltiot ovat osallistuneet tai joihin ne ovat liittyneet ja joista Euroopan ihmisoikeussopimuksella on tässä suhteessa erityinen merkitys (ks. muun muassa tuomio 21.9.1989, Hoechst v. komissio (46/87 ja 227/88, EU:C:1989:337, 13 kohta)).

[26] Ks. julkisasiamies Botin ratkaisuehdotus ThyssenKrupp Nirosta v. komissio (C-352/09 P, EU:C:2010:635, 51 ja 161 kohta).

[27] Ks. muun muassa tuomio 8.7.1999, komissio v. Anic Partecipazioni (C-49/92 P, EU:C:1999:356, 78 kohta) ja tuomio 10.9.2009, Akzo Nobel ym. v. komissio (C-97/08 P, EU:C:2009:536, 56 ja 77 kohta).

[28] Ks. vastaavasti tuomio 8.7.1999, Hüls v. komissio (C-199/92 P, EU:C:1999:358, 149 ja 150 kohta).

[29] Tuomio 16.7.2009, Rubach (C-344/08, EU:C:2009:482, 31 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

[30] Tuomio 22.11.2012, E.ON Energie v. komissio (C-89/11 P, EU:C:2012:738, 72 kohta).

[31] Ks. vastaavasti tuomio 23.12.2009, Spector Photo Group ja Van Raemdonck (C-45/08, EU:C:2009:806, 42 ja 44 kohta) ja tuomio 9.9.2021, Adler Real Estate ym. (C-546/18, EU:C:2021:711, 46 kohta).

[32] Korostettakoon, että Euroopan unionin lainsäätäjä on ollut tästä oikeuskäytännöstä poiketen korostetun varovainen ja jättänyt oikeushenkilöt eräiden syyttömyysolettamaan liittyvien näkökohtien ja läsnäoloa oikeudenkäynnissä koskevan oikeuden lujittamisesta rikosoikeudellisissa menettelyissä 9.3.2016 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2016/343 (EUVL 2016, L 65, s. 1) soveltamisalan ulkopuolelle. Kyseisen säädöksen johdanto-osan 14 ja 15 perustelukappaleen mukaan unionin lainsäätäjä on katsonut, että on ennenaikaista säätää unionin tasolla oikeushenkilöitä koskevasta syyttömyysolettamasta, jota olisi suojattava voimassa olevilla lainsäädännöllisillä takeilla ja olemassa olevalla oikeuskäytännöllä, joiden tuleva kehitys määrittää sen, onko olemassa tarvetta unionin tason toimille.

[33] Ks. viimeaikaisista tuomioista muun muassa tuomio 28.10.2020, Pirelli & C. v. komissio (C-611/18 P, ei julkaistu, EU:C:2020:868, 65–71 kohta) ja tuomio 15.4.2021, Italmobiliare ym. v. komissio (C-694/19 P, ei julkaistu, EU:C:2021:286, 52–59 kohta).

[34] Ks. esimerkiksi Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 23.7.2002, Janosevic v. Ruotsi (CE:ECHR:2002:0723JUD003461997, 101 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

tiettyä kynnystä. Tarkemmin sanottuna kyseisessä määräyksessä vahvistetun syyttömyysolettaman periaatteen nojalla jäsenvaltiot ovat velvollisia asettamaan näille faktisille tai legaalisille olettamille, joita on rikoslaeissa, kohtuulliset rajat, joissa otetaan huomioon asian vakavuus ja suojataan puolustautumisoikeudet. [35]

38. On tärkeää korostaa, että puolustautumisoikeudet kuuluvat perusoikeuskirjan 47 artiklassa vahvistetun tehokkaan oikeussuojan periaatteen osatekijöihin. [36] Kyseisen artiklan ensimmäisessä kohdassa määrätään, että jokaisella, jonka unionin oikeudessa taattuja oikeuksia ja vapauksia on loukattu, on oltava kyseisessä artiklassa määrättyjen edellytysten mukaisesti käytettävissään tehokkaat oikeussuojakeinot. Kyseistä oikeutta vastaa jäsenvaltioille SEU 19 artiklan 1 kohdan toisessa alakohdassa asetettu velvollisuus säätää tarvittavista muutoksenhakukeinoista tehokkaan oikeussuojan takaamiseksi unionin oikeuteen kuuluvilla aloilla. [37] Todettuaan, että perusoikeuskirjan 47 artiklassa vahvistettu oikeus tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin tuomioistuimessa sisältyy perusoikeuskirjan VI osastoon, joka koskee lainkäyttöä ja jossa vahvistetaan myös menettelyä koskevia muita periaatteita, joita sovelletaan sekä luonnollisiin henkilöihin että oikeushenkilöihin, [38] unionin tuomioistuin on katsonut, että tehokkaan oikeussuojan periaatetta on tulkittava siten, ettei sitä, että oikeushenkilöt voisivat vedota asianomaiseen periaatteeseen, ole suljettu pois ja että oikeushenkilöille voitaisiin tietyin edellytyksin myöntää tässä yhteydessä oikeusapua. [39]

39. Yhteenvetona katson, että sikäli kuin oikeushenkilölle mahdollisesti määrättävä rahamääräinen seuraamus liittyy rikokseen ja on luonteeltaan rikosoikeudellinen, kuten nyt käsiteltävässä asiassa, kyseiseen seuraamukseen liittyvä menettely kuuluu Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 ja 7 artiklan soveltamisalaan ja asianomaisella oikeushenkilöllä on siten oikeus vedota perusoikeuskirjan 47–49 artiklassa vahvistettuihin perusoikeuksiin ja jäsenvaltioiden viranomaisten on näin ollen huolehdittava siitä, että näitä oikeuksia kunnioitetaan. [40]

40. Edellä esitetyn valossa on syytä tutkia pääasiassa kyseessä olevan kansallisen lainsäädännön yhdenmukaisuutta unionin oikeuden kanssa.

35 Tuomio 23.12.2009, Spector Photo Group ja Van Raemdonck (C-45/08, EU:C:2009:806, 43 kohta) ja tuomio 9.9.2021, Adler Real Estate ym. (C-546/18, EU:C:2021:711, 47 kohta).

36 Tuomio 6.11.2012, Otis ym. (C-199/11, EU:C:2012:684, 48 kohta), jossa unionin tuomioistuin mainitsee myös oikeuden saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimessa. Muistutettakoon, että perusoikeuskirjan 48 artiklan 2 kohdassa määrätään, että jokaiselle syytetylle taataan oikeus puolustukseen.

37 Tuomio 6.10.2020, Luxemburgin valtio (Muutoksenhakuoikeus verotusta koskevan tietopyynnön tapauksessa) (C-245/19 ja C-246/19, EU:C:2020:795, 47 kohta).

38 Kyseinen päätelmä perustuu selvästi yksityisen toiminnalliseen ja objektiiviseen käsitteeseen, jolla tarkoitetaan oikeudenkäynnin osapuolta tuomioistuimessa ja jonka kannalta luonnollisten henkilöiden ja oikeushenkilöiden välisellä erolla ei ole merkitystä.

39 Tuomio 22.12.2010, DEB (C-279/09, EU:C:2010:811, 40 ja 59 kohta).

40 Ks. vastaavasti tuomio 6.10.2021, Prokuratura Rejonowa Łódź-Bałuty (C-338/20, EU:C:2021:805, 29 ja 30 kohta); kyseisessä tuomiossa tarkoitetut tieliikennerikkomuksista rankaisevien päätösten ”adressaatit” voivat olla luonnollisia henkilöitä tai oikeushenkilöitä.

2. Kyseessä olevan kansallisen lainsäädännön yhdenmukaisuus unionin oikeuden kanssa kahteen olettamaan perustuvan mekanismin käytön osalta

a) Alustavat huomautukset

41. Ennakkoratkaisupyynnössä ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin kertoo epäilevänsä sitä, onko kansallinen lainsäädäntö unionin oikeuden mukainen, ja viittaa tuomioon G.I.E.M. s.r.l. ym. v. Italia,[41] jossa Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on todennut, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 7 artikla on esteenä sille, että henkilölle voitaisiin määrätä luonteeltaan rikosoikeudellinen seuraamus ilman, että hänen henkilökohtainen rikosoikeudellinen vastuunsa on ensin näytetty toteen ja todettu, mikä edellyttää sitä, että asiaa käsittelevän tuomioistuimen on pitänyt todeta, että kaikki kyseisen rikoksen tunnusmerkit täyttyvät. Muussa tapauksessa rikottaisiin myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 2 kappaleessa taattua syyttömyysolettamaa.

42. Nähdäkseni on ensi alkuun syytä korostaa sitä, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin ei ole ymmärtänyt oikein edellä mainitun tuomion ulottuvuutta. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on edellyttänyt, että henkilön, jolle seuraamus määrätään, rikosoikeudellinen vastuu on ensin todettava niin, että tässä yhteydessä noudatetaan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 7 artiklassa säädettyjä takeita, ja niin, että tämä toteaminen on tulosta kyseisen yleissopimuksen 6 artiklassa asetetut vaatimukset täyttävästä menettelystä, joka ei välttämättä ole rikosoikeudellinen. Tässä nimenomaisessa asiayhteydessä asianomainen tuomioistuin katsoi, että käsiteltävässä asiassa kansallisten tuomioistuinten esittämää toteamusta siitä, että kyseisen rikoksen kaikki tunnusmerkit täyttyvät, voidaan asiallisesti pitää tällaisena toteamisena ja siten Euroopan ihmisoikeussopimuksen 7 artiklassa tarkoitettuna tuomitsemisena.[42]

43. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on tosin viitannut Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 2 kappaleeseen ja 7 artiklaan, joilla yhdessä suojataan jokaisen henkilön oikeutta siihen, ettei häntä voida rangaista ilman, että hänen henkilökohtainen vastuunsa on asianmukaisesti näytetty toteen, ja muistuttanut kiellosta rangaista henkilöä toisen tekemästä rikoksesta. Kyseisessä tapauksessa se katsoi, että menetetyksi tuomitsemista koskeva toimenpide, jota sovellettiin oikeushenkilöihin, jotka eivät olleet menettelyn osapuolia, koska ne eivät voineet lain mukaan tehdä rikosta, johti sen periaatteen loukkaamiseen, jonka mukaan henkilölle ei voida määrätä seuraamuksia teosta, josta toisella henkilöllä on rikosoikeudellinen vastuu. Sen lisäksi, että Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tekemä arviointi on luonnollisesti erittäin suuresti riippuvainen tapauksen olosuhteista, jotka ovat hyvin erilaiset kuin nyt käsiteltävässä tapauksessa, pidän tärkeänä huomauttaa, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin on myös ja ennen kaikkea jättänyt ottamatta huomioon Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen aluksi tekemän muistutuksen olettamien mahdollisesta käytöstä – myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen 7 artiklan alalla – ja näin ollen vastuuta koskevien olettamien mahdollisesta käytöstä.[43]

44. Toiseksi totean, että asiaa käsittelevän tuomioistuimen toimivalta määritellään ZANN:n 83d §:n 5 momentissa: tuomioistuin tarkistaa, onko kyseessä oleva oikeushenkilö saanut laitonta hyötyä, onko rikoksen tekijän ja oikeushenkilön välillä yhteys ja onko rikoksen ja oikeushenkilön

[41] Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 28.6.2018, G.I.E.M s.r.l ym. v. Italia (CE:ECHR:2018:0628JUD000182806, 251 kohta).

[42] Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 28.6.2018, G.I.E.M s.r.l ym. v. Italia (CE:ECHR:2018:0628JUD000182806, 255–261 kohta).

[43] Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 28.6.2018, G.I.E.M s.r.l ym. v. Italia (CE:ECHR:2018:0628JUD000182806, 243 ja 244 kohta).

saaman hyödyn välillä yhteys, ja selvittää laittoman hyödyn arvon ja tyypin. Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo, että sillä ei ole toimivaltaa tarkistaa sitä, onko verorikos tapahtunut, sillä tätä seikkaa käsitellään ZK:ta vastaan aloitetussa rinnakkaisessa rikosoikeudellisessa menettelyssä, ja tulkitsee näin ollen asianomaista pykälää suppeasti. Komissio ei jaa tätä tulkintaa. Se katsoo, että tuomioistuimella on oikeus todeta, onko kyseessä ”laiton” hyöty, ja että sen luonnehdinta antaa väistämättä mahdollisuuden käsitellä sitä, onko kyseessä rikos. On kuitenkin muistutettava, että SEUT 267 artiklassa tarkoitetussa menettelyssä unionin tuomioistuimen tehtävänä on tulkita unionin oikeuden määräyksiä ja säännöksiä, ja yksinomaan ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen tehtävä on tulkita kansallista lainsäädäntöä. Unionin tuomioistuimen on näin ollen pitäydyttävä siinä kansallisen oikeuden tulkinnassa, jonka kyseinen tuomioistuin on sille esittänyt. [44]

45. Seuraavaksi on arvioitava ZANN:n 83a §:ssä ja sitä seuraavissa pykälissä säädetyn kahteen olettamaan perustuvalle mekanismille rakentuvan menettelyn yhdenmukaisuutta unionin oikeuden kanssa. Tässä yhteydessä on pidettävä mielessä, että vaikka unionin tuomioistuimen tehtävänä ennakkoratkaisumenettelyssä ei olekaan lausua kansallisen oikeuden säännösten yhdenmukaisuudesta unionin oikeuden sääntöjen kanssa, se on toimivaltainen esittämään ennakkoratkaisua pyytäneelle tuomioistuimelle kaikki sellaiset unionin oikeuden tulkintaan liittyvät seikat, jotka voivat auttaa kyseistä tuomioistuinta arvioimaan tällaista yhteensopivuutta sen käsiteltäväksi saatetun asian ratkaisemiseksi. [45]

b) Olettama, jonka mukaan rikos luetaan oikeushenkilön syyksi

46. Bulgarian lainsäädännössä käyttöön otetusta oikeushenkilöiden rikosoikeudellisen vastuun järjestelmästä on todettava, että kyseessä on edustavan mallin pohjalta muodostettu erityisvastuu, joka rajoittuu rikoksiin, joita varten se on säädetty. Asiaa käsittelevä rikostuomioistuin ei siis voi suoraan syyttää asianomaista oikeushenkilöä rikoksesta, koska tämän vastuu on ”sidoksissa” sellaisen tunnistetun luonnollisen henkilön vastuuseen, jonka katsotaan tilanteensa vuoksi toimineen kyseisen oikeushenkilön lukuun, joka on mahdollisesti tai todistetusti saanut rikollisesta toiminnasta aiheutuvaa taloudellista hyötyä. Rikos, jonka tässä tapauksessa oletetaan olevan kyseisen luonnollisen henkilön tekemä, voidaan näin ollen lukea oikeushenkilön syyksi, ja sillä voidaan perustella oikeushenkilön vastuun toteaminen ilman, että on tarpeen erikseen osoittaa oikeushenkilön tuottamusta.

47. Tämä oikeushenkilön vastuu muistuttaa välillistä vastuuta tai välittömästä vahingosta seuraavaa vahinkoa koskevaa vastuuta ja tuo selvästi esiin sen, että kyseinen oikeushenkilö voi toimia ainoastaan sellaisten luonnollisten henkilöiden välityksellä, jotka voivat antaa sen nimissä sitoumuksen. Tällainen luokittelu, joka voi olla Euroopan ihmisoikeussopimuksen 7 artiklaa ja perusoikeuskirjan 49 artiklan vastainen, joissa vahvistetaan seuraamusten yksilökohtaisen määräämisen periaate, ei kuitenkaan ole asianmukainen, kun kyseessä on edustamiseen perustuva vastuu. Kyseinen luonnollinen henkilö ei ole oikeushenkilöön nähden toinen henkilö, vaan hänen katsotaan olevan oikeushenkilö, johon hänet voidaan samaistaa. Oikeushenkilö on rikosoikeudellisesti vastuussa sellaisen rikoksen tekijänä, jonka on tehnyt sen lukuun luonnollinen

[44] Tuomio 26.6.2019, Addiko Bank (C-407/18, EU:C:2019:537, 52 kohta).

[45] Tuomio 15.4.2021, Grupa Warzywna (C-935/19, EU:C:2021:287, 20 kohta).

henkilö, joka voi antaa sen nimissä sitoumuksen ja joka on tehnyt teon, joka täyttää rikoksen tunnusmerkit. Kyseessä on henkilökohtainen vastuu edustajan välityksellä toteutetusta teosta, ei toissijainen vastuu.[46]

48. Tämän lisäksi on todettava, että kontradiktorisessa tuomioistuinmenettelyssä oikeushenkilöllä on mahdollisuus kumota asianomainen olettama rikoksen lukemisesta sen syyksi eli olettama on kumottavissa, kuten unionin tuomioistuin edellyttää.[47] Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on katsonut, että jäsenvaltioiden ei pidä faktisten tai legaalisten rikosoikeudellisten olettamien käytössä ylittää tiettyä kynnystä, joka ylittyy käsiteltävässä asiassa silloin, jos tällaisen olettaman seurauksena oikeushenkilöltä viedään kaikki mahdollisuudet osoittaa itsensä syyttömäksi tekoihin, joista sen katsotaan olevan vastuussa, jolloin oikeushenkilö jää osattomaksi syyttömyysolettaman periaatteen antamasta suojasta.[48]

49. Tältä osin on huomattava, että syyttäjän esittämän seuraamusehdotuksen on sisällettävä tietyt ZANN:n 83b §:n 2 momentissa määritellyt seikat, jotka osoittavat, että syyttäjällä on todistustaakka muun muassa hyödyn luonteen ja arvon sekä rikoksen ja kyseisen hyödyn välisen suoran yhteyden olemassaolon osalta. Oikeushenkilöllä, jota asia koskee ja joka on haastettava julkiseen istuntoon, jossa kyseinen ehdotus tutkitaan, on mahdollisuus riitauttaa kyseinen ehdotus käyttämällä puolustautumisoikeuksiaan. Tuomioistuinvalvonnan laajuus, sellaisena kuin se määritellään ZANN:n 83d §:n 5 momentissa, osoittaa, että rikoksen syyksi lukemista koskeva olettama on kumottavissa, sillä tuomioistuimen on arvioitava oma-aloitteisesti tai asianosaisten pyynnöstä hankkimiensa todisteiden perusteella muun muassa sitä, onko rikoksentekijän ja oikeushenkilön välillä yhteys.[49] Asiaa käsittelevällä tuomioistuimella on siis toimivalta tutkia kaikkia niitä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja, jotka ovat merkityksellisiä *sen käsiteltäväksi saatetun asian kannalta*.[50]

c) Rikoksen tekemistä koskeva olettama

50. Bulgarian lainsäädännön mukaan asia voidaan saattaa vireille rikostuomioistuimessa syyttäjän ehdotuksella, joka sisältää rikoksesta ”syytettyjen” henkilöiden henkilötietoja, ja rikostuomioistuin voi määrätä oikeushenkilölle rahamääräisen seuraamuksen ”rikokseen osallisten [luonnollisten] henkilöiden rikosoikeudellisen vastuun tosiasiallisesta toteamisesta riippumatta”.[51] Oikeushenkilölle voidaan siis määrätä rikosoikeudellinen seuraamus rikoksesta, joka luonnollisen henkilön, joka voi antaa sen nimissä sitoumuksen, oletetaan tehneen, ilman, että toimivaltainen

[46] Unionin lainsäätäjä on valinnut tämän saman mallin eri säädöksissä, muun muassa alusten aiheuttamasta ympäristön pilaantumisesta ja pilaamisrikoksista määrättävistä seuraamuksista, myös rikosoikeudellisista seuraamuksista, 7.9.2005 annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2005/35/EY (EUVL 2005, L 255, s. 11), sellaisena kuin se on muutettuna 21.10.2009 annetulla Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä 2009/123/EY (EUVL 2009, L 280, s. 52), ja ihmiskaupan ehkäisemisestä ja torjumisesta sekä ihmiskaupan uhrien suojelemisesta ja neuvoston puitepäätöksen 2002/629/YOS korvaamisesta 5.4.2011 annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2011/36/EU (EUVL 2011, L 101, s. 1).

[47] Tuomio 23.12.2009, Spector Photo Group ja Van Raemdonck (C-45/08, EU:C:2009:806, 44 kohta).

[48] Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 28.6.2018, G.I.E.M s.r.l ym. v. Italia (CE:ECHR:2018:0628JUD000182806, 243 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

[49] Tämän lisäksi päätöksestä, jolla tuomioistuin määrää oikeushenkilölle rahamääräisen seuraamuksen, voidaan valittaa 14 päivän kuluessa siitä, kun se on annettu tiedoksi asianosaisille. Toimivaltainen muutoksenhakutuomioistuin voi muuttaa tällaista päätöstä tai kumota sen.

[50] Tuomio 9.9.2021, Adler Real Estate ym. (C 546/18, EU:C:2021:711, 53 kohta).

[51] Ks. ZANN:n 83b §:n 2 momentin 5 kohta ja 83a §:n 4 momentti. Nyt käsiteltävässä tapauksessa on selvää, että ennakkoratkaisupyynnön esittämisajankohtana Delta Stroy -yhtiötä johtanutta ja edustanutta henkilöä vastaan arvonlisäveroilmoitusten salaamisten takia aloitettu rikosoikeudenkäynti oli yhä vireillä.

ensimmäisen tai toisen asteen tuomioistuin [52] voi arvioida sitä, onko rikos tehty – kysymystä käsitellään toista henkilöä koskevassa tuomiossa –, tai lykätä menettelyä siihen asti, kunnes kyseinen toinen tuomio on annettu. [53]

51. Voidaan kyllä todeta, että syyttäjän tekemään ehdotukseen pitää sisältyä rikoksen kuvaus, jossa täsmennetään ne olosuhteet, joissa rikos on tehty, ja luettelo asiakirjoista, joilla nämä olosuhteet vahvistetaan. Näin voidaan osoittaa ne tosiseikat, joiden perusteella syyksilukeminen näyttää kohtuullisen todennäköiseltä. [54] Tämän lisäksi ja erityisesti ZANN:n 83f §:ssä säädetään mahdollisuudesta aloittaa menettely uudelleen ennen muuta seuraamuksen kohteeksi joutuneen oikeushenkilön aloitteesta silloin, jos syyttäjä luopuu kyseistä luonnollista henkilöä vastaan nostetuista syytteistä, kun tekoa ei ole tehty tai kun siinä ei ole kyse rikoksesta, [55] tai jos kyseinen luonnollinen henkilö on vapautettu syytteestä lainvoimaisella tuomioistuimen ratkaisulla. [56] Tuomioistuin, jossa asia on näin saatettu vireille, voi kontradiktorisen menettelyn perusteella kumota seuraamuspäätöksen, mikäli se pitää menettelyn uudelleen aloittamista koskevaa hakemusta perusteltuna. [57] Rikoksen tekemistä koskeva olettama voidaan siis kumota.

52. On kuitenkin todettava, että asianomaista oikeushenkilöä vastaan voidaan antaa lopullinen tuomio [58] ja se voidaan panna täytäntöön ilman, että sillä on mahdollisuutta esittää huomautuksiaan sen verorikoksen tekemisestä, joka luetaan sen syyksi, ennen kyseisen objektiivisesti sille epäedullisen ratkaisun antamista, millä voidaan loukata puolustautumisoikeuksia. [59]

53. Edellä mainitun menettelyn uudelleen aloittamisessa on tämän lisäksi kyse erityisestä muutoksenhakukeinosta, jolla jatketaan ensimmäistä menettelyä. [60] Sen aktivoituminen on sidottu tapahtumaan, jonka ajallinen toteutuminen on epävarmaa. On mahdollista, että päätös syytetyn luonnollisen henkilön syytteestä vapauttamisesta voidaan tehdä vasta muutoksenhakukeinojen käyttämisen jälkeen, mikä pidentäisi entisestään kyseisen menettelyn kestoa. Niin kauan kuin nyt käsiteltävässä asiassa kyseessä olevan kaltainen rikosoikeudellinen menettely yhtiön edustajaa vastaan jatkuu, yhtiöllä ei tosiasiallisesti ole mahdollisuutta hakea menettelyn uudelleen aloittamista tuomioistuimessa, joka on toimivaltainen toteamaan, että rikosta, joka on luettu sen

[52] Unionin tuomioistuimelle toimitetuissa asiakirjoissa ei ole mitään sellaista, mikä viittaisi siihen, että toisen asteen tuomioistuimella olisi ensimmäisen asteen tuomioistuinta laajempi toimivalta arvioida oikeushenkilön vastuuta.

[53] Ennakkoratkaisupyynnöstä käy ilmi, että kyseistä luonnollista henkilöä ja kyseistä oikeushenkilöä kohdellaan prosessuaalisesti eri tavalla, eikä voida katsoa, että ensin mainittu voisi käyttää viimeksi mainitun puolustautumisoikeuksia samasta rikoksesta häntä vastaan käytävässä menettelyssä. Nämä oikeudet ovat luonteeltaan subjektiivisia, joten asianosaisten on itse kyettävä käyttämään niitä tehokkaasti niihin kohdistuvan menettelyn luonteesta riippumatta (tuomio 9.9.2021, Adler Real Estate ym. (C-546/18, EU:C:2021:711, 59 kohta)).

[54] Muistutettakoon, että unionin tuomioistuin on katsonut, että mikäli unionin oikeudessa, erityisesti perusoikeuskirjassa, taattuja oikeuksia noudatetaan, kansallisten veroviranomaisten on arvonlisäveropetoksen toteamiseksi voitava käyttää todisteita, jotka on hankittu yhä vireillä olevissa rikosoikeudellisissa menettelyissä, jotka eivät koske verovelvollista (tuomio 16.10.2019, Glencore Agriculture Hungary (C-189/18, EU:C:2019:861, 38 kohta) ja tuomio 24.2.2022, SC Cridar Cons (C-582/20, EU:C:2022:114, 37 kohta)).

[55] Ks. ennakkoratkaisupyynnön 2 kohta.

[56] Euroopan ihmisoikeussopimuksen seitsemännen pöytäkirjan 4 artiklan 2 kappaleessa määrätään mahdollisuudesta aloittaa rikosoikeudellinen menettely tarvittaessa uudelleen, jos on näyttöä sellaisista uusista tai vasta esiin tulleista tosiseikoista tai jos aiemmassa menettelyssä on tapahtunut sellainen perustavaa laatua oleva virhe, jotka voisivat vaikuttaa annettuun rikostuomioon.

[57] Jos jokin asianomaisista tilanteista toteutuu eli jos syyttäjä luopuu kyseistä luonnollista henkilöä vastaan nostetuista syytteistä, koska tekoa ei ole tehty tai koska siinä ei ole kyse rikoksesta, tai jos kyseinen luonnollinen henkilö on vapautettu syytteestä, asian uudelleen tutkimisen lopputuloksesta ei ole juuri epäilystä, kun otetaan huomioon, että oikeushenkilön vastuun perustana on ollut mekanismi, jossa oikeushenkilön syyksi on luettu edustajan välityksellä tapahtunut rikos.

[58] Ellei tuomiosta valiteta tai ellei valitusta hylätä (ks. ZANN:n 83e §:n 5 momentti ja 83f §).

[59] Ks. analogisesti tuomio 16.10.2019, Glencore Agriculture Hungary (C-189/18, EU:C:2019:861, 41 ja 52 kohta) ja tuomio 4.6.2020, C.F. (Verotarkastus) (C-430/19, EU:C:2020:429, 30 kohta). Kyseistä unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntöä, joka koskee hallinnollisia verotarkastusmenettelyjä arvonlisäverotuksen alalla, on sovellettava etenkin silloin, kun on kyse menettelystä, joka voi samalla alalla johtaa luonteeltaan rikosoikeudellisen rahamääräisen seuraamuksen määräämiseen.

[60] Ks. vastaavasti tuomio 5.6.2014, M (C-398/12, EU:C:2014:1057, 39 kohta).

syyksi, ei ole tehty ja että sille määrätty rikosoikeudellinen seuraamus on näin ollen perusteeton. Asian saattamiselle tällaisen tuomioistuimen käsiteltäväksi ei kuitenkaan pidä asettaa sellaisia edellytyksiä, jotka tekevät sen suhteettoman vaikeaksi.[61] Asianomaiselta oikeushenkilöltä ei saa evätä edellä mainittua mahdollisuutta kohtuuttoman pitkään. Tällainen tilanne todennäköisesti loukkaa henkilön oikeutta saattaa asiansa tuomioistuimen käsiteltäväksi.[62]

54. Oikeus saattaa asiansa tuomioistuimen käsiteltäväksi ja puolustautumisoikeuksien kunnioittamisen periaate eivät kuitenkaan ole absoluuttisia oikeuksia, vaan niitä voidaan tietyin edellytyksin rajoittaa.[63]

d) Perustakeiden rajoittaminen

55. Perusoikeuskirjan 52 artiklan 1 kohdassa määrätään, että perusoikeuskirjassa taattujen oikeuksien ja vapauksien käyttämistä voidaan rajoittaa, mikäli seuraavat edellytykset täyttyvät: ensinnäkin näistä rajoituksista on säädettävä lailla; toiseksi niissä on kunnioitettava kyseisten oikeuksien ja vapauksien keskeistä sisältöä; ja kolmanneksi rajoitusten on oltava suhteellisuusperiaatteen mukaisesti välttämättömiä ja niillä on vastattava tosiasiallisesti unionin tunnustamiin yleisen edun mukaisiin tavoitteisiin tai tarpeeseen suojella muiden henkilöiden oikeuksia ja vapauksia.[64] Muistutan tässä yhteydessä, että unionin tuomioistuin edellyttää, että rikosasioissa käytettäville faktisille tai legaalisille olettamille asetetaan ”kohtuulliset rajat”, joissa otetaan huomioon asian vakavuus ja suojataan puolustautumisoikeuksia. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen mukaan valtioiden on löydettävä tasapaino näiden kahden tekijän välillä; toisin sanoen käytettyjen keinojen on oltava asianmukaisessa suhteessa niillä tavoiteltuun oikeutettuun päämäärään nähden.[65]

56. Totean ensiksikin, että ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, että oikeushenkilön vastuuta kyseisestä verorikoksesta sääntelevän järjestelmän oikeusperustasta säädetään ZANN:n 83a §:ssä ja sitä seuraavissa pykälissä, joten on katsottava, että järjestelmästä säädetään kansallisessa lainsäädännössä. Toiseksi katson, että kyseinen järjestelmä kunnioittaa tehokasta oikeussuojaa koskevan perusoikeuden keskeistä sisältöä sen kahden osatekijän eli puolustautumisoikeuksien kunnioittamisen ja oikeuden saattaa asiansa tuomioistuimen käsiteltäväksi kunnioittamisen osalta. Tämä järjestelmä ei sinänsä kyseenalaista näitä oikeuksia. Näiden oikeuksien täysimääräiselle käytölle on asetettu ainoastaan menettelyllisiä edellytyksiä, joihin kuuluu erityinen muutoksenhakukeino.[66]

57. Kolmanneksi ZANN:n 83a §:ssä ja sitä seuraavissa pykälissä säädetty oikeushenkilön vastuuta koskeva järjestelmä näyttää mielestäni palvelevan yleisen edun mukaista tavoitetta. Vaikka ennakkoratkaisupyynnössä ei tätä täsmennetä, voidaan nimittäin katsoa, että tällaisella järjestelmällä toteutetaan jokaiselle jäsenvaltiolle kuuluvaa velvollisuutta toteuttaa kaikki lainsäädännölliset ja hallinnolliset toimenpiteet sen varmistamiseksi, että arvonlisävero kannetaan täysimääräisesti sen alueella, sekä petosten torjumiseksi.[67] SEUT

[61] Ks. vastaavasti tuomio 14.11.2013, Baláž (C-60/12, EU:C:2013:733, 46 kohta).

[62] Ks. analogisesti tuomio 24.2.2022, SC Cridar Cons (C-582/20, EU:C:2022:114, 51 kohta).

[63] Tuomio 24.2.2022, SC Cridar Cons (C-582/20, EU:C:2022:114, 50 kohta) ja tuomio 16.10.2019, Glencore Agriculture Hungary (C-189/18, EU:C:2019:861, 43 kohta).

[64] Tuomio 6.10.2020, Luxemburgin valtio (Muutoksenhakuoikeus verotusta koskevan tietopyynnön tapauksessa) (C-245/19 ja C-246/19, EU:C:2020:795, 51 kohta).

[65] Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 23.7.2002, Janosevic v. Ruotsi, CE:ECHR:2002:0723JUD003461997, 101 kohta.

[66] Ks. analogisesti tuomio 6.11.2012, Otis ym. (C-199/11, EU:C:2012:684, 63 ja 64 kohta).

[67] Ks. vastaavasti tuomio 26.2.2013, Åkerberg Fransson (C-617/10, EU:C:2013:105, 25 kohta).

325 artiklan 1 kohdassa asetetaan näin ollen jäsenvaltioille velvollisuus suojata unionin taloudellisia etuja petoksilta ja muulta laittomalta toiminnalta toimenpiteillä, jotka ovat tehokkaita ja joilla on ennaltaehkäisevä vaikutus. Tässä yhteydessä on syytä muistaa, että koska unionin omiin varoihin kuuluvat muun muassa päätöksen 2007/436/EY, Euratom [68] 2 artiklan b alakohdan mukaisesti tulot, jotka kertyvät yhdenmukaisen verokannan soveltamisesta yhdenmukaistettuun arvonlisäveron määräytymisperusteeseen, joka on määritetty unionin sääntöjen mukaisesti, arvonlisäverotulojen kantaminen sovellettavan unionin oikeuden mukaisesti ja vastaavien arvonlisäveroon perustuvien omien varojen tulouttaminen unionin talousarvioon liittyvät suoraan toisiinsa, koska kaikista puutteista arvonlisäverotulojen kantamisessa aiheutuu mahdollisesti arvonlisäveroon perustuvien omien varojen määrän väheneminen. [69]

58. Jotta taataan asianomaisten tulojen kantaminen täysimääräisesti ja samalla varmistetaan unionin taloudellisten etujen suojaaminen, jäsenvaltioilla on vapaus valita sovellettavat seuraamukset, jotka voivat olla hallinnollisia tai rikosoikeudellisia seuraamuksia tai niiden molempien yhdistelmä. Rikosoikeudelliset seuraamukset voivat kuitenkin olla välttämättömiä, jotta tiettyjä arvonlisäveroon kohdistuvia törkeitä petoksia vastaan voidaan taistella tehokkaasti ja ennaltaehkäisevästi, kuten Brysselissä 26.7.1995 allekirjoitetun, Euroopan unionista tehdyn sopimuksen K.3 artiklan perusteella Euroopan yhteisöjen taloudellisten etujen suojaamisesta tehdyn yleissopimuksen [70] 2 artiklan 1 kohdassa, luettuna yhdessä sen 1 artiklan 1 kohdan kanssa, edellytetään. Jäsenvaltioiden on myös varmistettava, että kansallisessa oikeudessa asetetuilla rikosoikeudellisen menettelyn säännöillä mahdollistetaan tehokas rankaiseminen tällaisiin toimiin liittyvistä rikoksista. Tässä yhteydessä ensisijaisesti kansallisen lainsäätäjän asiana on toteuttaa tarvittavat toimenpiteet. Sen on siis tarvittaessa muutettava lainsäädäntöään ja taattava, että unionin taloudellisia etuja vahingoittaviin rikoksiin sovellettavaa menettelyllistä järjestelmää ei suunnitella siten, että se aiheuttaa ominaispiirteidensä vuoksi systeemisen riskin siitä, että tällaisista rikoksista ei määrätä rangaistuksia, ja lisäksi sen on varmistettava rikosoikeudellisten menettelyiden kohteena olevien henkilöiden perusoikeuksien suojaaminen. [71]

59. Neljänneksi, vaikka ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on pääasiassa ilmenneiden konkreettisten seikkojen perusteella arvioitava sitä, ovatko Bulgarian vastuujärjestelmässä säädetyt rajoitukset ilmeisen kohtuuttomia suhteessa tavoiteltuun päämäärään, [72] voidaan todeta, että hallinnollisten tai rikosoikeudellisten seuraamusten määrääminen arvonlisäveroa koskevien ilmoitusvelvollisuuksien rikkomisesta on lähtökohtaisesti omiaan takaamaan kyseisen lainsäädännön noudattamisen ja siten takaamaan tässä yhteydessä asetetun tavoitteen saavuttamisen. [73]

60. Nyt tarkasteltavassa järjestelmässä ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen antamalla päätöksellä oikeushenkilölle määrättävästä sakosta pyritään varmistamaan nopea menettely, jossa todetaan, onko verorikos tehty, ja määrätään siitä seuraamus rangaistavien tekojen kohtuullisen todennäköisyyden perusteella ottaen huomioon mahdollisuus lukea ne oikeushenkilön tai luonnollisen henkilön, joka voi antaa sen nimissä sitoumuksen, syyksi. [74] Luonnollista henkilöä

[68] Euroopan yhteisöjen omien varojen järjestelmästä 7.6.2007 tehty neuvoston päätös (EUVL 2007, L 163, s. 17).

[69] Tuomio 17.1.2019, Dzivev ym. (C-310/16, EU:C:2019:30, 25 ja 26 kohta).

[70] EYVL 1995, C 316, s. 49.

[71] Ks. vastaavasti tuomio 17.1.2019, Dzivev ym. (C-310/16, EU:C:2019:30, 27, 29 ja 31 kohta).

[72] Ks. vastaavasti tuomio 6.9.2012, Trade Agency (C-619/10, EU:C:2012:531, 59 kohta).

[73] Ks. analogisesti tuomio 14.10.2021, Landespolizeidirektion Steiermark (Peliautomaatit) (C-231/20, EU:C:2021:845, 44 kohta).

[74] Nyt käsiteltävässä tapauksessa sellaisen arvonlisäveropetoksen toteaminen, joka liittyy oikeushenkilön johtajan ja edustajan ilmoittamisvelvollisuuksien noudattamatta jättämiseen kyseisellä alalla, ei mielestäni ole omiaan aiheuttamaan merkittäviä todisteluongelmia.

syytetään suoraan hänen rikollisesta toiminnastaan, millä vältetään vastuun välttäminen, ja hän tietää altistavansa toiminnallaan oikeushenkilön vastaavasti rikosoikeudelliselle menettelylle ja luonteeltaan rikosoikeudellisten seuraamusten tuomitsemiselle. Mahdollisuus määrätä seuraamuksia oikeushenkilölle menettelyn varhaisessa vaiheessa pienentää rankaisematta jäämisen riskiä, joka voi esimerkiksi liittyä maksukyvyttömyyden vilpilliseen järjestämiseen. Sen avulla yhtiötä voidaan painostaa noudattamaan verovelvoitteitaan. Tältä osin kyseistä kansallista lainsäädäntöä voidaan mielestäni pitää tehokkaana välineenä arvonlisäverovelvollisten yritysten rikollisuuden ehkäisemiseen ja rankaisemiseen. Tämä väline on sitäkin tarpeellisempi verojärjestelmässä, joka perustuu verovelvollisten antamiin tietoihin.

61. Saatavilla ei myöskään näytä olevan mitään asianomaista järjestelmää lievempiä keinoja, joilla arvonlisäveropetosten torjunnan tavoitteet saavutettaisiin yhtä tehokkaasti.[75] Huomautan tässä yhteydessä, että ZANN:n aikaisemmassa versiossa, jossa oikeushenkilölle määrättävän seuraamuksen edellytyksenä oli se, että luonnollisen henkilön, joka voi antaa sen nimissä sitoumuksen, rikoksesta oli annettu lainvoimainen tuomio, ei mielestäni näytä olevan samoja takeita tehokkuudesta rankaisematta jäämisen riskin ehkäisemiseksi ja sen varmistamiseksi, että vakavasta talousrikollisuuden muodosta, joka vahingoittaa yleistä etua ja myös verolainsäädäntöä noudattavien kilpailijayritysten etuja, rangaistaan mahdollisimman nopeasti.

62. Lisäksi on vielä todettava, ettei vaikuta siltä, että päämäärät, joita tavoitellaan menettelyllisissä puitteissa – ensimmäinen menettely kahdessa oikeusasteessa ja mahdollisuus hakea päätösten uudelleenkäsittelyä –, olisivat ilmeisessä epäsuhdassa näiden puitteiden aiheuttamien haittojen kanssa.[76] Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen pitää kuitenkin tarkistaa kaksi seikkaa.

63. Ensiksikin on selvää, että jos asiaa käsittelevä tuomioistuin pitää oikeushenkilön esittämää hakemusta menettelyn uudelleen aloittamisesta perusteltuna, se kumoaa seuraamuspäätöksen ja palauttaa asian tutkittavaksi uudelleen.[77] Sen lisäksi, että kyseinen hakemus ei johda automaattisesti tällaisen päätöksen täytäntöönpanon keskeyttämiseen, esitettyyn kuvaukseen kansallisesta lainsäädännöstä ei sisälly mitään tietoa mahdollisten täytäntöönpanotoimenpiteiden tilanteesta eikä mahdollisesta, mielestäni välttämättömästä, seuraamuspäätöksen kumoamisen jälkeen suoritettavasta seuraamusta koskevasta korvauksesta. Muistutan, että unionin tuomioistuin on katsonut tähän liittyvässä asiayhteydessä, että jäsenvaltioilla on lähtökohtaisesti velvollisuus palauttaa unionin oikeuden vastaisesti kannetut verot ja että perusteettomasti maksetun arvonlisäveron palauttamista koskeva vaatimus liittyy perusteettomien maksujen palauttamista koskevaan oikeuteen, jolla pyritään korjaamaan seurauksia, joita veron unionin oikeuden vastaisuudesta aiheutuu, poistamalla se taloudellinen rasitus, joka verosta on perusteetta aiheutunut sille toimijalle, joka on lopulta tosiasiallisesti vastannut tästä verosta.[78] Arvonlisäveron ylijäämän palauttamista koskevien sääntöjen on lisäksi oltava sellaisia, että ne sallivat asianmukaisin tavoin suorittaa kyseiseen arvonlisäveron ylijäämään perustuvan koko

[75] Ks. vastaavasti tuomio 27.9.2017, Puškár (C-73/16, EU:C:2017:725, 68 kohta).

[76] Ks. vastaavasti tuomio 27.9.2017, Puškár (C-73/16, EU:C:2017:725, 69 kohta). Toisin sanoen aiheutuneet haitat eivät saa olla suhteettoman suuria tavoiteltuihin päämääriin nähden.

[77] Siinä tapauksessa, että luonnollista henkilöä vastaan nostetuista syytteistä luovutaan tai hänet vapautetaan syytteistä, voidaan kysyä, mikä tarkoitus ja näin ollen mikä merkitys sillä on, että asiaa tutkitaan uudelleen luonnollisen henkilön vastuun osalta järjestelmässä, joka perustuu siihen, että oikeushenkilön syyksi luetaan asianomaisen luonnollisen henkilön oletetusti tekemä rikos, ja ilmeisesti kumuloituun vastuuseen, sillä pelkästään oikeushenkilöön ei voida kohdistaa rikosoikeudellista menettelyä, joka koskee sen edustajan tekemää rikosta, ellei tutkita ja todeta edustajan syyllisyyttä.

[78] Tuomio 24.2.2022, SC Cridar Cons (C-582/20, EU:C:2022:114, 55 kohta). Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on niin ikään todennut asiassa, jossa oli kyse sellaisten kohtuullisten rajojen määrittämisestä, joissa jäsenvaltiot voivat ryhtyä veronkorotuspäätöksen täytäntöönpanoon ennen kuin tällaisista korotuksista tehtyä valitusta on ratkaistu, että tässä olisi otettava huomioon mahdollisuus palata aiempaan oikeudelliseen tilanteeseen siinä tapauksessa, että tällainen valitus hyväksytään ja kaikki verovelvollisen aiheetta maksamat rahasummat on näin ollen palautettava (ks. myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 23.7.2002, Janosevic v. Ruotsi, CE:ECHR:2002:0723JUD003461997, 105–109 kohta).

saatavan verovelvolliselle, mikä edellyttää sitä, että se palautetaan kohtuullisen ajan kuluessa ja että käyttöön otetusta palautusjärjestelmästä ei varsinkaan aiheudu verovelvolliselle minkäänlaista taloudellista riskiä. [79]

64. Toiseksi ennakkoratkaisupyynnöstä näyttää ilmenevän, että ennen menettelyn uudelleen aloittamista koskevaa hakemusta seuraamuksen kohteeksi joutunut oikeushenkilö ei voi vastustaa sellaisen päätöksen täytäntöönpanoa, josta aiheutuu vakavia seurauksia sen taloudelliselle tilanteelle, mukaan lukien riski ajautua konkurssiin. Tässä tilanteessa ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on nähdäkseni tarkistettava, mahdollistaako tai salliiko kyseinen kansallinen lainsäädäntö turvaamistoimet, kuten esimerkiksi täytäntöönpanomenettelyn lykkäämisen, poikkeuksellisissa tapauksissa, joissa tilanteen kiireellisyys niitä edellyttää [80] tai joissa ne toisin sanoen ovat tarpeellisia korjaamattomien vahingollisten seurausten syntymisen estämiseksi.

65. Näillä kahdella varauksella katson, että pääasiassa kyseessä olevassa kansallisessa lainsäädännössä käytetyt olettamat pysyvät unionin tuomioistuimen edellyttämissä kohtuullisissa rajoissa.

C Toinen ennakkoratkaisukysymys

66. Kun otetaan huomioon aiemmin tehty toteamus siitä, että puitepäätöstä 2005/212 ei voida soveltaa nyt käsiteltävään asiaan, ja ensimmäiseen ennakkoratkaisukysymykseen ehdotetun vastauksen sisältö, toinen ennakkoratkaisukysymys on mielestäni aiheellista muotoilla uudelleen siten, että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin kysyy lähinnä, onko perusoikeuskirjan 49 artikla esteenä pääasiassa kyseessä olevan kaltaiselle lainsäädännölle, jossa säädetään, että oikeushenkilölle määrättävä rahamääräinen seuraamus on vähintään yhtä suuri kuin laittoman hyödyn arvo.

67. Tässä yhteydessä on muistutettava, että seuraamuksen ankaruuden on vastattava kyseisen rikkomisen vakavuutta, ja mainittu edellytys johtuu sekä perusoikeuskirjan 52 artiklan 1 kohdasta että perusoikeuskirjan 49 artiklan 3 kohdan mukaisesta rikoksista määrättävien rangaistusten oikeasuhteisuuden periaatteesta. Kyseistä periaatetta on noudatettava sakkojen ankaruutta koskevien sääntöjen määrittelyssä ja niiden seikkojen arvioinnissa, jotka voivat vaikuttaa sakkojen määräämiseen. Unionin tuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenee myös, että kansallisessa lainsäädännössä sallituilla hallinnollisilla toimenpiteillä tai repressiivisillä toimenpiteillä ei saada ylittää rajoja, jotka johtuvat siitä, mikä on tarpeellista asianomaisella lainsäädännöllä legitiimisti tavoiteltujen päämäärien toteuttamiseksi. [81] Vaikka sen arvioiminen, ylittääkö seuraamuksen määrä sen, mikä on tarpeen tavoitteiden saavuttamiseksi, on kansallisen tuomioistuimen tehtävä, kyseiselle tuomioistuimelle on aiheellista osoittaa tiettyjä pääasiaan liittyviä seikkoja, joiden avulla se voi määrittää, onko seuraamus, joka pääasiassa on määrätty, suhteellisuusperiaatteen mukainen. [82]

[79] Ks. vastaavasti tuomio 6.7.2017, Glencore Agriculture Hungary (C-254/16, EU:C:2017:522, 20 kohta).

[80] Ks. vastaavasti tuomio 18.3.2010, Alassini ym. (C-317/08–C-320/08, EU:C:2010:146, 67 kohta); tuomio 14.6.2017, Menini ja Rampanelli (C-75/16, EU:C:2017:457, 61 kohta) ja tuomio 27.9.2017, Puškár (C-73/16, EU:C:2017:725, 70 ja 71 kohta). Unionin tuomioistuin katsoi näissä ratkaisuissa, että perusoikeuskirjan 47 artiklassa vahvistettu tehokkaan oikeussuojan periaate ei ollut esteenä sellaiselle kansalliselle lainsäädännölle, jossa oikeussuojakeinojen käyttämisen ehtona on se, että tätä ennen on käytetty tuomioistuimen ulkopuolisia sovittelu- ja välitysmenettelyjä tai että kaikki käytettävissä olevat hallinnolliset oikeussuojakeinot on käytetty, mutta kuitenkin sillä edellytyksellä, että tällaiset menettelyt eivät viivästytä merkittävästi muutoksenhakua tuomioistuimessa ja että turvaamistoimet ovat mahdollisia poikkeuksellisissa tapauksissa, joissa tilanteen kiireellisyys niitä edellyttää.

[81] Tuomio 6.10.2021, ECOTEX BULGARIA (C-544/19, EU:C:2021:803, 97–99 kohta).

[82] Tuomio 15.4.2021, Grupa Warzywna (C-935/19, EU:C:2021:287, 28 kohta).

68. Kuten edellä on selostettu, pääasiassa kyseessä olevan kansallisen lainsäädännön ilmeisen oikeutettuna tavoitteena on veropetoksista rankaiseminen, nyt käsiteltävässä tapauksessa rankaiseminen siitä, että ZK on vilpillisesti jättänyt ilmoittamatta ja maksamatta Delta Stroy -yhtiön, jonka johtajana ja edustajana hän on toiminut, arvonlisäveroja ja antanut näin tälle yhtiölle 11 388,98 levin suuruisen hyödyn. Rahamääräisen seuraamuksen määrän määrittämistä koskevien yksityiskohtaisten sääntöjen osalta kyseisen lainsäädännön mukaan tuomioistuin voi määrätä yhtiölle sakon, jonka ”määrä ei saa olla hyödyn arvoa pienempi ja jonka enimmäismäärä on 1 000 000 Bulgarian leviä (BGN)”. Säännöksessä sallitaan siis eritasoiset rangaistukset tietyllä vaihteluvälillä: enimmäisrangaistus on ilmaistu kiinteänä summana, ja vähimmäisrangaistuksena on puolestaan laittoman hyödyn määrän mekaaninen takaisinperintä. Menettelyn kohteena olevan oikeushenkilön tuomitsemisesta päättävän tuomioistuimen on noudatettava näitä määriä. Näin ollen voidaan katsoa, että kyseisessä lainsäädännössä jätetään tuomioistuimen tehtäväksi mukauttaa seuraamus säädettyjen kahden raja-arvon asettamissa rajoissa rikoksen vakavuuden ja rikoksentekijän tilanteen perusteella.

69. Mutta voidaanko pelkästä vähimmäisrangaistuksen olemassaolosta kuitenkin jo päätellä, että tässä on kyse suhteellisuusperiaatteella ilmaistun seuraamuksen välttämättömän yksilökohtaisen määrittämisen noudattamatta jättämisestä? Huomautan, että silloin, kun on ollut kyse hallinnollisesta seuraamuksesta, joka on määrätty arvonlisäveron ylijäämän ilmoittamisesta liian suurena, tällainen seuraamus on todettu suhteettomaksi, mikäli sen vähimmäismäärää ei ole voitu alentaa kyseisen tapauksen hyvin erityisten olosuhteiden perusteella.[83] Peliautomaateilla toteutettavan onnenpelien lainvastaisen tarjoamisen yhteydessä unionin tuomioistuin on katsonut, ettei ole ilmeistä, että vähimmäissakon määrääminen jokaista luvatonta peliautomaattia kohden olisi sellaisenaan suhteeton seuraamus kyseisten rikkomusten vakavuuteen nähden. Se on kuitenkin lisäksi todennut, että kun kyse on ”tämän vähimmäissakon määrästä”, kansallisen tuomioistuimen on otettava huomioon seuraamuksen oikeasuhteisuuden arvioimiseksi sen sakon määrän, joka on mahdollista määrätä, ja tehdyn rikkomuksen tuottaman taloudellisen hyödyn välinen suhde, jotta rikkomukseen syyllistyneille tehdään vähemmän houkuttelevaksi syyllistyminen tällaiseen rikkomukseen, ja varmistuttava kaikkien käsiteltävään asiaan liittyvien seikkojen perusteella siitä, että näin asetettu vähimmäismäärä ei ole suhteeton kyseiseen hyötyyn nähden.[84]

70. Minusta on tärkeää painottaa, että asianomaiset ratkaisut ja muotoilut ovat selvästi kyseisten tapausten erityisolosuhteiden mukaisia ja että kyseiset olosuhteet eroavat selvästi nyt esillä olevasta tapauksesta, joka koskee arvonlisäveron ilmoittamisvelvollisuuksien rikkomista. Lisäksi voi tuntua paradoksaaliselta, ellei jopa ristiriitaiselta, yhtäältä tunnustaa sellaisen seuraamusjärjestelmän oikeasuhteisuus, johon kuuluu vähimmäissakko, joka määritelmän mukaan asettaa rajoituksia sille, miten suuren sakon tuomioistuin voi määrätä, ja toisaalta vaatia tuomioistuinta jättämään sen huomiotta käsiteltävän tapauksen olosuhteiden perusteella.

71. Muistutan vielä, että unionin tuomioistuin on yleisellä tasolla todennut, että seuraamusten on ankaruudeltaan vastattava niillä rangaistavien rikkomisten vakavuutta ja niillä on erityisesti varmistettava todellinen varoittava vaikutus,[85] mikä edellyttää rikollisesta toiminnasta saadun

[83] Unionin tuomioistuin totesi 15.4.2021 annetussa tuomiossa Grupa Warzywna (C-935/19, EU:C:2021:287, 37 kohta ja tuomiolauselma), että kyseistä seuraamusta sovelletaan erotuksetta sekä sellaisessa tapauksessa, jossa sääntöjenvastaisuus aiheutuu liiketoimen osapuolten kyseisen liiketoimen verollisuuden osalta tekemästä arviointivirheestä ja jolle on ominaista se, ettei ole minkäänlaisia viitteitä petoksesta, ja se, ettei verohallinnolle aiheudu verotulojen menetystä, että sellaisessa tapauksessa, jossa tällaisia erityisiä olosuhteita ei ole.

[84] Tuomio 14.10.2021, Landespolizeidirektion Steiermark (Peliautomaatit) (C-231/20, EU:C:2021:845, 46 ja 47 kohta).

[85] Ks. vastaavasti tuomio 6.10.2021, ECOTEX BULGARIA (C-544/19, EU:C:2021:803, 100 kohta), jonka osalta muistutettakoon, että toimenpiteiden, joilla on ennaltaehkäisevä vaikutus, tarpeellisuudesta on nimenomaisesti määrätty SEUT 325 artiklassa.

taloudellisen hyödyn huomioon ottamista.[86] Näissä olosuhteissa ja kun otetaan huomioon se, miten tärkeänä arvonlisäverorikkomusten torjumista on unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä pidetty maksettavan arvonlisäveron täysimääräisenä kantamisen tavoitteen saavuttamisen kannalta,[87] vähimmäisrangaistus, joka vastaa mahdollista tai tosiasiallista laitonta taloudellista hyötyä, ei sakon kaltaisen rangaistuksen tapauksessa[88] näytä ylittävän sitä, mikä on tarpeen kyseisen tavoitteen saavuttamiseksi.

V Ratkaisuehdotus

72. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että Okrazhen sad Burgasin esittämiin ennakkoratkaisukysymyksiin vastataan seuraavasti:

1) Euroopan unionin perusoikeuskirjan 47–49 artiklaa on tulkittava siten, että ne eivät ole esteenä jäsenvaltion lainsäädännölle, jossa veropetosten torjumiseksi säädetään olettamasta, jonka mukaan oikeushenkilön syyksi luetaan rikos, joka sellaisen luonnollisen henkilön oletetaan tehneen sen lukuun, joka voi antaa sen nimissä sitoumuksen, ja kyseiselle oikeushenkilölle tämän perusteella määrättävästä rahamääräisestä seuraamuksesta, sillä edellytyksellä, että oikeushenkilöllä on oikeus voida kumota kyseiset olettamat riitauttamalla seuraamuspäätös tuomioistuimessa, ja sillä edellytyksellä, etteivät kyseisen oikeussuojakeinon käyttöä koskevat konkreettiset menettelysäännöt vaikuta suhteettomasti oikeuteen tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin tuomioistuimessa ja puolustautumisoikeuksien kunnioittamiseen.

2) Perusoikeuskirjan 49 artiklan 3 kohtaa on tulkittava siten, että se ei ole esteenä jäsenvaltion lainsäädännölle, jossa verovelvollisen arvonlisäveron ilmoittamisvelvollisuuksien rikkomiseen puuttumiseksi säädetään seuraamusjärjestelmästä, jossa voidaan määrätä sakko, jonka vähimmäismäärä vastaa saatua taikka mahdollisesti saatavaa laitonta taloudellista hyötyä, sillä edellytyksellä, että tällä lainsäädännöllä voidaan varmistaa veropetosten torjuntaa koskevan tavoitteen saavuttaminen ja että se ei mene pidemmälle kuin on tarpeen kyseisen tavoitteen saavuttamiseksi.

[86] Unionin tuomioistuin katsoi 24.2.2022 annetussa tuomiossa Agenzia delle dogane e dei monopoli et Ministero dell'Economia e delle Finanze (C-452/20, EU:C:2022:111), ettei vaikuta siltä, että seuraamusjärjestelmä, jossa *siinä tarkoituksessa, että sääntöjä rikkoneilta viedään taloudellinen hyöty*, joka on johtunut tupakkatuotteiden alaikäisille myyntiä koskevan kiellon rikkomisesta, ja saadaan heidät luopumaan tämän kiellon rikkomisesta, säädetään seuraamusten yhdistelmästä eli sakosta ja liiketoiminnan harjoittamista koskevan toimiluvan voimassaolon keskeyttämisestä, ylittäisi rajoja, jotka johtuvat siitä, mikä on tarpeen ihmisten terveyden suojelun ja tupakoinnin vähentämistä nuorison keskuudessa koskevan päämäärän saavuttamisen takaamiseksi.

[87] Tuomio 20.3.2018, Menci (C-524/15, EU:C:2018:197, 44 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

[88] Tilanne olisi toinen vankeusrangaistusten tapauksessa.